

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ

КАФЕДРА ТУРИЗМУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
за спеціальністю 242 Туризм,
освітньою програмою «Туристично-екскурсійне обслуговування»

на тему: **«ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ РЕСУРСИ
САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ
ТУРІВ ДЛЯ ЄВРОПЕЙЦІВ»**

здобувача вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Постернак Катерини Олександрівни

Науковий керівник: Приймаченко Н. В.
канд. географ. наук, старший викладач

Рецензент:

Рекомендовано до захисту на засіданні
кафедри (протокол №)

Завідувач кафедри: Бабушко С. Р.
доктор педагогічних наук, професор

(підпис)

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3-6
РОЗДІЛ 1. РЕГІОН ТА ЙОГО РОЗВИТОК: ПЕРСПЕКТИВИ В РОБОТАХ НАУКОВЦІВ.....	7-22
1.1. Аналіз країнознавчих досліджень Близького Сходу та королівства Саудівської Аравії.....	7-13
1.2. Розвиток сфери туризму Саудівської Аравії з огляду на країни Близького Сходу.....	13-22
РОЗДІЛ 2. КРАЇНОЗНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА КРАЇНИ З ВИЗНАЧЕННЯМ ДЕСТИНАЦІЇ.....	23-60
2.1. Фізико-географічна характеристика країни.....	23-26
2.2. Соціально-економічна характеристика розвитку Саудівської Аравії.....	26-55
2.3. Короткий історичний нарис формування державності країни..	55-58
2.4. Природні та історико-культурні туристичні ресурси країни....	58-60
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРІВ ДЛЯ ЄВРОПЕЙЦІВ В КРАЇНУ.....	61-81
3.1. Аналіз головних дестинацій Саудівської Аравії.....	61-73
3.2. Характеристика проблем і перспектив розвитку галузі туризму королівства Саудівська Аравія.....	73-81
ВИСНОВКИ.....	82-85
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ.....	86-91
ДОДАТКИ.....	92-107

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність теми визначається тим, що країна вперше у своїй історії відкрила кордони для туристів з інших країн світу і провадить політику розширення можливостей туристичної галузі на рівні країн Близького сходу таких як ОАЕ, Саудівська Аравія, Сирія, Туреччина, Ізраїль. А саме, дана робота присвячена питанням розвитку галузі туризму у Саудівській Аравії, шляхом всебічного аналізу сучасних аспектів розвитку нових можливостей відвідування країни туристами, особливо європейцями, завдяки використанню туристичного потенціалу країни. А також, за прогнозами експертів ЮНВТО, індустрія туризму після коронавірусної кризи відновиться у найближчі два роки, то ж країна має великі перспективи щодо подальшого розвитку галузі. Звернення здобувачки до Саудівської Аравії та її історико-культурного потенціалу зумовлено тим, що країна може вийти з карантинних реалій достатньо потужним конкурентом країн-сусідів на Близькому Сході, за рахунок ще недостатньо відомого європейцям та світу загалом, історико-культурного туристичного потенціалу. Дослідження стану розвитку туризму, а також виявлення позитивного досвіду розвитку галузі, з'ясування трендів та тенденцій сфери туризму Саудівської Аравії, сприятиме розвитку культурного співробітництва, встановленню більш тісних стосунків України з королівством Саудівська Аравія, що є унікальною державою: теократична абсолютна монархія, що заснована на релігійних традиціях ісламу та зберігає основні святині ісламського світу. Уряд Саудівської Аравії вважає необхідним робити кроки у напрямку зняття залежності економіки країни від продажу нафти. При цьому основним напрямом перетворень та диверсифікації національної економіки обрано туристичну діяльність. Також уряд планує активно розвивати внутрішній туризм, розраховуючи відтягнути частину коштів, які мешканці країни витрачають за кордоном. Разом з тим необхідно зазначити, що країна активно приймає іноземних відвідувачів. [66]

Проте тривалий період в'їзд іноземців до Саудівської Аравії був можливим лише з метою здійснення хаджу, а також з особистою або діловою метою, для

підтвердження яких була необхідна велика кількість документів, а також свідоцтво від громадян країни. Організацією прийому потоків паломників займається спеціально створене Міністерство зі справ паломників. Також у 2000 р. була створена Верховна комісія з туризму та старожитностей Королівства Саудівська Аравія. Основними завданнями комісії є визначення напрямів та стратегії розвитку туризму, що враховує специфіку країни як колиски ісламу, оцінку туристських ресурсів країни, вивчення її географічних особливостей, аналіз цільових ринків, а також розробку стандартів туристичної діяльності в країні [17]. Комісією розроблені спеціальні правила поведінки іноземних туристів у країні, що враховують національні та релігійні особливості Саудівської Аравії. Вони виходять з того, що релігія відіграє визначну роль у житті саудівського суспільства, тому повне та безперечне дотримання релігійних вимог та поваги до релігії громадян країни є основною з вимог до туристів. Поряд з особливими правилами поведінки та одягу, важливим є необхідність отримувати дозвіл на фотографування людей та інших об'єктів. За участі Комісії з туризму та старожитностей внесені зміни у правила отримання віз на в'їзд до країни. Введені короткотермінові візи, що поділяються на туристичні, ділові та гостьові – в залежності від мети поїздки до країни. Особливий тип віз представляють візи, що видаються паломникам, які прибувають для здійснення хаджу. Усі ці нові тенденції та зміни передумов щодо розвитку галузі формують особливий науковий інтерес та актуальність наукового пошуку у дослідженнях туристичної галузі Саудівської Аравії, ще донедавна закритої країни для звичайного європейського туриста.

Разом з тим автор зазначає, що історико-культурні туристичні ресурси Саудівської Аравії залишаються такими, що є недостатньо висвітленими у науковій літературі. Саме ця обставина й спонукала автора обрати темою кваліфікаційної роботи: «Історико-культурні ресурси Саудівської Аравії: особливості організації турів для європейців».

Географічні рамки кваліфікаційної роботи обмежуються територією королівства Саудівська Аравія в сучасних її межах.

Хронологічні рамки кваліфікаційної роботи охоплюють період з раннього палеоліту до сьогодення

Об'єктом дослідження є історико-культурні ресурси Саудівської Аравії, а також особливості організації турів для європейців

Предметом дослідження є процес формування особливостей організації турів для європейців до історико-культурних ресурсів Саудівської Аравії.

Метою кваліфікаційної роботи є всебічне дослідження історико-культурних туристичних ресурсів та інфраструктури туризму Саудівської Аравії, доступність та можливості подорожей європейських туристів до королівства.

Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- дати всебічний аналіз наукових публікацій та досліджень про особливості регіону Близький Схід та зокрема про саму країну ;
- дослідити розвиток сфери туризму королівства Саудівської Аравії;
- дати фізико-географічну характеристику країни та означити масштаби та основні напрямки соціально-економічного розвитку Саудівської Аравії;
- дати коротку історичну характеристику формування державності країни;
- дослідити природні та історико-культурні туристичні ресурси країни;
- провести аналіз головних дестинацій Саудівської Аравії;
- охарактеризувати проблеми і перспективи розвитку галузі туризму королівства Саудівська Аравія.

Джерельна база у процесі написання кваліфікаційної роботи автором було опрацьовано понад 70 наукових джерел. Насамперед варто відзначити такі фундаментальні, академічні видання як: «Культура Королівства Саудівська Аравія: історичний огляд і сучасний стан», «Регіональна економічна і соціальна географія» та ін.

Нажаль, у вітчизняній спеціалізованій літературі недостатня кількість наукових праць, що висвітлюють проблеми розвитку туризму на території Королівства Саудівська Аравія. Тому автору довелося звернутися до опублікованих збірників наукових праць, періодичних видань, матеріалів науково-практичних конференцій з туристичної проблематики. Окрім того,

автором опрацьовано значний масив інформації з досліджуваної проблематики з
всесвітньої мережі Інтернет.

Структурно дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів,
висновків, списку використаної літератури та джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1. РЕГІОН ТА ЙОГО РОЗВИТОК: ПЕРСПЕКТИВИ В РОБОТАХ НАУКОВЦІВ

1.1. Аналіз країнознавчих досліджень Близького Сходу та королівства Саудівської Аравії

Міжнародний туризм в даний час є однією з найбільш розвинутих галузей зовнішньоекономічної діяльності. Неухильне зростання впливу туризму як на світову економіку в цілому, так і на економіку окремих країн і регіонів є однією з найбільш значних, постійних і довгострокових тенденцій, які супроводжують формування і розвиток світового господарства. Стає очевидним перетворення туризму у велику самостійну галузь національної економіки, діяльність якої спрямована на задоволення специфічних потреб населення. Різноманіття цих потреб задовольняється не тільки туристичними підприємствами, а й підприємствами інших галузей, що обумовлює значення туризму як одного з чинників мультиплікативного впливу на розвиток економіки.

Дослідження стану розвитку туризму, виявлення позитивного досвіду, з'ясування трендів та тенденцій сфери туризму країн Близькосхідного регіону, сприятиме розвитку культурного співробітництва, встановленню більш тісних стосунків України з туристичним лідером Близькосхідного регіону – королівством Саудівська Аравія, що є унікальною державою: теократична абсолютна монархія, що заснована на релігійних традиціях ісламу та зберігає основні святині ісламського світу.

Тенденції розвитку туризму країни піднімаються у наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Варто зазначити, що питання розвитку сфери туризму в досліджуваній країні часто висвітлюється в роботах таких науковців як О. Фастовець, І. Мудрієвська, Н. Слюсаревська тощо [36, 37, 29].

Вчена з питань тенденцій розвитку туристичної діяльності в Саудівській Аравії О. Фастовець акцентує увагу на тому, що сучасний розвиток сфери туризму в країні почали орієнтувати на диверсифікацію туристичної діяльності. «Розпочато просування на туристичний ринок таких видів туризму як

пізнавальний; шопінг та розваги; різноманітні види спорту (особливо дайвінг); пригодницькі тури пустелею, екологічні тури (спостереження за тваринами, відвідання національних парків, ботанічні та інші маршрути); пішохідні маршрути у межах активного туризму (гірські, рівнинні, спелеологічні тощо). Проте переважає в'їзд іноземців до Саудівської Аравії з метою здійснення хаджу, а також з особистою або діловою метою» [37].

Рівнозначного ставлення до туристичного потенціалу досліджуваної країни дотримується й Н. Слюсаревська. Аналізуючи туристичний ринок арабських держав Перської затоки, вчена наголошує на тому, що «Саудівська Аравія дуже захоплююча держава зі своєю інфраструктурою і релігійними цінностями та особливостями туризму» [29]. До того ж дослідниця виділила найбільш цікаві, на її думку, DESTINATIONI країни. Зокрема, це історичний центр Наджі, ворота Аль-Тумаїрі, оазис Дірайа, музей Ер-Ріяда, Національний музей, Декоративні-прикладні промисли, палац-фортеця Мурабба, археологічні колекції, Королівський центр, спортивні алеї.

Дещо з іншої позиції туристичну галузь Саудівської Аравії розглянули арабські вчені Мухаммед Асад Саді та Джоан К. Хендерсон. Вони зауважують, що «країна раніше приділяла мало уваги традиційному міжнародному дозвіллевому туризму із поєднання соціальних, політичних та економічних причин» [19].

Автору імпонує це твердження стосовно поступального розвитку туризму, адже попри те, що підтримка туристичної галузі була обмеженою, Саудівська Аравія стала провідним місцем на Близькому Сході на початку нового тисячоліття. Зараз туризм є третьою за величиною галуззю промисловості країни після енергетики та обробної промисловості, і нещодавно виявився другою за значимістю з точки зору валютних надходжень та створення робочих місць.

Досліджуючи туристичну сферу Саудівської Аравії, слід виокремити низку науковців, що проявили зацікавлення до найбільш розвинених видів туризму. Серед них Ш. Хан, І. Ріяд, О. Фастовець та ін.

Арабський науковець Ш. Хан зауважує, що Королівство Саудівська Аравія – не одна з найпопулярніших країн, незважаючи на те, що він має всі основні атрибути для успішної індустрії медичного туризму, в тому числі сучасні (добре обладнані лікарні, високорозвинений приватний сектор охорони здоров'я, лікарів та фахівців, які пройшли навчання за кордоном). Він також є домом для головних святих місць ісламу і важливого релігійного центру» [32]. Королівство Саудівська Аравія могло б стати лідером на цьому ринку, об'єднавши медичний туризм з релігійним туризмом не тільки для 1,6 млрд (23% населення світу) мусульман, але і для всього світу. Недавня акредитація багатьох саудівських лікарень Об'єднаної міжнародної комісії в США свідчить про їхнє прагнення просувати медичний туризм. При правильному управлінні медичний туризм може відкрити двері для революції в області збільшення доходів в Королівстві Саудівська Аравія.

Автор схиляється до думки зазначеного науковця, адже опитування і дослідження показують, що більшість іноземних пацієнтів, які приїжджають до Королівства Саудівська Аравія, ведуть активне духовне життя і тому вважають своє духовне і фізичне здоров'я однаково важливим. Крім того, під час хвороби у людей можуть бути великі духовні потреби. Низка досліджень показали потенційний вплив релігійної або духовної діяльності на фізичне і психічне здоров'я.

Дещо інакше до це питання розглядає зарубіжний вчений І. Ріяд, який ставить на чільне місце саме розвиток релігійного туризму в країні. «спостерігається тісний взаємозв'язок між ринком туризму та релігією. Разом із збільшенням кількості паломників, потреба у якісних послугах під час хаджу буде поступово набувати тенденції розповсюдження. Поліпшення та підвищення якості послуг надасть можливість збільшити кількість туристичних потоків, головну складову яких будуть становити паломники» [6].

Щорічний мусульманський Хадж пропонує можливості для розвитку багатьох компаній – зокрема, міжнародному будівельному холдингу Saudi Binladin Group та готельному гіганту Hilton.

Доцільно наголосити й на розвитку пляжного туризму, адже країна володіє супутніми до цього виду туризму природними ресурсами. Детально дослідивши це питання, вчена О. Фастовець зазначає, що вказаний вид туризму має найбільшу зацікавленість як для бізнесу, так і для туристичної галузі загалом. Нині реалізується проєкт Amaala, що охоплює 50 островів вздовж узбережжя Саудівської Аравії. Проєкт передбачає будівництво курортів преміум класу, яхтних марин. Фактично Amaala повинна стати преміальною альтернативою курортам Єгипту. Причому обслуговуватися курорт може і через аеропорт Каїру до якого всього 3 години.

Також дослідниця вказує, що країна має багато пам'яток культурно-історичної спадщини різноманітної тематики: пам'ятки архітектурної спадщини; традиційні звичаї та цінності; місця, присвячені історії ісламу; місця, пов'язані з історією країни; традиційні народні промисли. «Саудівська Аравія в останні роки проводила активну політику з включення своїх культурно-історичних об'єктів до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Туристична адміністрація країни швидко усвідомила, що наявність на території країни пам'яток такого рангу є гарантією високого значення такого об'єкту для історії та культури країни» [36].

Розглядаючи розвиток туристичної галузі Саудівської Аравії, доцільно звернути увагу також й на економічні та політичні фактори, що безпосередньо впливають та відображаються на окресленій сфері.

Сутність саудівської зовнішньої політики останніх років висвітлюється в серії досліджень арабських та західних науковців. Цій тематиці присвячені роботи А. аль-Шихабі, В. ван дер Берга, С. Бухена, Г. Гаузе, Й. Гузанськи, М. Камрави. Серед вітчизняних дослідників, які займалися вивченням цієї теми, слід відзначити праці Г. Косача, І. Крючкова, Б. Парахонського, Г. Яворської, М. Субха, Ю. Магеррамової.

Варто вказати, що зовнішня політика Королівства Саудівська Аравія є багатовекторною, і ця багатовекторність використовується для досягнення економічного і політичного піднесення країни. Ефективним є поєднання великої

кількості партнерів з умінням маневрувати між їхніми власними інтересами задля досягнення компромісу.

Дослідник політичних аспектів арабських держав, М. Замікула вказує, що Саудівська Аравія є провідною країною, що претендує на лідерство на Близькому Сході. «В основі регіональної стратегії країни лежить концепція пан ісламізму. Її важливим елементом є використання контролю над священними для мусульман містами – Меккою та Медіною. В іміджевому плані це створює підґрунтя для формування в Ер-Ріяді образу захисника святинь, навколо якого має об'єднатися ісламський світ».

Протягом десятиліть зовнішня політика Саудівської Аравії базувалася на кількох ключових принципах, які сформували обличчя та репутацію Королівства на міжнародній арені.

Економічний потенціал держави, сформований навколо її доходів від торгівлі нафтою, дозволив Ер-Ріяду покладатись у двосторонніх відносинах на так звану «дипломатію чекової книжки». Саудівська Аравія використовувала економічні важелі для досягнення політичної мети. Значні кошти спрямовувалися на підтримку дружніх режимів, фінансування релігійно-богословських організацій, внески до ісламських інститутів.

Вітчизняна вчена Ю. Магеррамова більш акцентує увагу саме позиціях Саудівської Аравії на міжнародній арені. Таким чином, вона зауважує, що «важливим аспектом посилення регіональної союзницької мережі має стати поглиблення зв'язків із країнами Перської затоки. У цьому контексті Саудівська Аравія інтенсифікує кооперацію в рамках Ради співробітництва арабських держав Перської затоки. У її межах було досягнуто порозуміння з Об'єднаними Арабськими Еміратами. Іншим важливим регіональним партнером у зоні Перської затоки є Бахрейн, який географічно та історично вважається найближчою до саудитів державою» [10].

І. Крючков, досліджуючи проблемні сторони зовнішньої політики країни, виокремлює один важливий аспект. Він зазначає, що «у ширшому загальнорегіональному форматі Саудівська Аравія почала приділяти особливу

увагу відносинам з Ліваном та Єгиптом. Вони в першу чергу формуються фінансовими вливаннями, які Королівство надає цим державам. На відміну від минулих років, відтепер Ер-Ріяд більш прискіпливо ставиться до використання цих коштів, вимагаючи конкретної «вдячності». У випадку її відсутності надання допомоги може бути оперативно згорнуте» [14].

Російський вчений з питань політичних відносин країн Близького Сходу Й. Гузанські визначає, що «своєрідні відносини склались у Саудівській Аравії з Ізраїлем. Королівство в офіційній риторичі дотримується традиційної солідарності з антиізраїльською боротьбою. Між країнами все ще не встановлені дипломатичні відносини. Проте спільність регіональних інтересів, які в першу чергу стосуються протидії зростаючому впливу Ірану на Близькому Сході, спричиняють активізацію секретних контактів між державами» [7].

Важливу роль для регіонального позиціонування Саудівської Аравії продовжують відігравати відносини із США. Попри радикальні відмінності в ідеології двох держав вони вже багато років залишаються стратегічними партнерами.

Натомість, у той же час, Саудівська Аравія в останні роки активізує контакти з іншими глобальними гравцями, намагаючись диверсифікувати свою зовнішньополітичну діяльність.

М. Субх, науковець з питань безпекової політики вказує на те, що важливе місце у справі підвищення власної обороноздатності в країні займає диверсифікація каналів постачання озброєння. Спостерігається розвиток контактів з Російською Федерацією. Королівство також цікавиться розробками української та південноафриканської промисловості. Угоди про партнерство були підписані з Індонезією, Індією та Пакистаном. Також активізується співпраця з Республікою Корея та Китаєм.

Узагальнюючи вищезазначене, автор зауважує, що у цілому зовнішня політика Саудівської Аравії перебуває в стані трансформації та пристосування до умов нового – постамериканського – періоду історії Близького Сходу. Її основними векторами є:

- захист територіальної цілісності держави (шляхом створення нової безпекової парадигми для оборони північних, південних кордонів та узбережжя, інвестицій у дослідження військової сфери);
- продовження антитерористичних зусиль у регіоні;
- підтримка стратегічних союзників;
- посилення центральної влади в Королівстві;
- протистояння поширенню зброї масового знищення в регіоні;
- удосконалення національного потенціалу протидії новітнім безпековим загрозам.

Аналізуючи ряд аспектів, на практиці реалізація зовнішньої політики Саудівської Аравії супроводжується низкою прорахунків та поразок, які в короткостроковій перспективі підривають міжнародний авторитет та імідж держави. Цей фактор ще й значно впливає на туристичну галузь, тим самим знижуючи привабливість як історико-культурних DESTINATION, так і країни загалом.

Отже, автор дійшов висновку, що Саудівська Аравія є унікальним туристичним напрямком, і влада зовсім недавно почала звертати увагу до питань розвитку туризму. Дослідивши різні бачення науковців стосовно туристичної галузі Саудівської Аравії, варто наголосити на тому, що переважна більшість вчених висвітлює лише позитивні тенденції розвитку туризму, акцентуючи на стрімкому зростанні економіки.

1.2. Розвиток сфери туризму Саудівської Аравії з огляду на країни Близького Сходу

Термін «Близький Схід» Всесвітня туристична організація застосовує для позначення регіону, який простягається від Атлантичного океану на заході до Перської затоки на сході і включає в себе країни «Родючого півмісяця» (Ірак, Сирія, Ліван, Йорданія і Палестина), держави Аравійського півострова (Саудівська Аравія, Ємен, Кувейт, Катар, Бахрейн, ОАЕ, Оман) і країни Північної Африки (Єгипет і Лівія).

Близький Схід – особливий культурний світ, який об'єднує країни, переважну більшість населення яких становлять араби. Регіон сповнений дисонансів, наприклад Ємен – одна з найбідніших країн на Близькому Сході, в той час як ОАЕ – одна з найбагатших країн у світі з точки зору доходу на душу населення. У Бахреїні, Кувейті і ОАЕ населення добре утворено і тому, представлений багатообіцяючий ринок з багатими споживачами. Характеристика споживачів з більш розвинених країн Перської затоки відрізняється від числа інших споживачів в інших Арабській країнах, і швидше за схожа на споживачів з Північної Америки і Західної Європи. Туристи з країн Перської затоки, Саудівської Аравії та Кувейту віддають перевагу Туреччині в якості популярного місця для відпочинку [9].

Близький Схід довгий час був популярним напрямком туризму не тільки у туристів з Європи але і з усього світу. Найбільшої популярності туризм на Близькому Сході досяг у 2010 р. Але після досягнення найбільш високого показника туристичних прибуттів у 2010 р., у 2011 р. через ряд народних революцій відомих як «Арабська весна» відбувся значний спад показників туризму. «Арабська весна» принесла у регіон не тільки політичну нестабільність але і підвищення рівня тероризму. Через «Арабську Весну» регіон втратив у 2011 р. близько 5 млн туристів та близько 6 млрд дол. США. Деякі країни, змогли пройти через цей період відносно спокійно, але разом з тим деякі країни, які раніше були відносно популярними туристичними напрямками, зіткнулись з проблемами, які не змогли вирішити до теперішнього часу.

Країни Близького Сходу концентрують досить вагомую частину економічного світового потенціалу – близько 6,6 трлн дол. США, що становить 5,7% ВВП від загальносвітового показника [5].

Близький Схід завжди залишався ареною для геополітичної гри великих держав. Що, з одного боку, могло приводити до відносної стабільності, а з іншого, погіршувало доволі напружені відносини між країнами або соціальними та політичними угрупованнями у цих країнах. Серйозною проблемою для країн цього регіону були проблеми соціального характеру та їх низький рівень

регіональної інтеграції. В регіоні відбулось доволі багато військових конфліктів різного характеру серед яких і релігійні.

Незважаючи на вищезазначені фактори, Близький Схід був одним з найбільш популярних місць відпочинку серед туристів з усього світу. Для міжнародних туристів найбільш привабливими країнами виступали Єгипет, Сирія а також країни Аравійського півострова.

Основні причини проблем регіону, з точки зору туристичної привабливості, витікають, в основному, з того що Близький Схід неможна назвати спокійним, доволі часто у регіоні спалахують військові конфлікти або політична нестабільність, всі ці аспекти дуже негативно впливають на туристичну привабливість країн регіону. Основами політичної нестабільності у регіоні є високий соціальний розрив між верствами населення, бідними та багатими. Соціальну напругу у регіоні підвищувало те, що більшість населення регіону становлять особи молодого віку, середній вік якого складає 23-24 роки і при цьому індекс безробітних людей молодого віку у регіоні на 2017 рік сягав 30%.

Окрім паливно-енергетичних ресурсів, країни Близького Сходу відомі і своїми туристичними ресурсами. До сприятливих умов для розвитку туризму країн Близького Сходу можна віднести природні умови приморських районів Середземного моря та м'який субтропічний клімат.

Доволі великою популярністю серед туристів користуються країни Перської затоки із яких можна виділити ОАЕ та Саудівську Аравію, бархатний сезон у цих країни припадає на зимові місяці, що приваблює туристів із Європи. Різноманітні історичні пам'ятки та екзотична природа також сприяють розвитку туризму в регіоні. Близький Схід має велику кількість історичних пам'яток: руїни міст, храмів стародавньої Персії, Вавилону та Єгипту; пам'ятки Грецької та Римської культури, які відносяться до більш пізнього історичного періоду. Культура цього регіону приваблює туристів своєю стародавністю та своєю відмінністю від західної.

За даними ЮНВТО за 2019 р. на регіон Близького сходу приходить 4% від загально світових туристичних прибуттів. Загалом потік туристів в регіоні

збільшився на 5 % у порівнянні з минулим роком, але все ж таки регіон за останні роки здає свої позиції у порівнянні з Африканським регіоном. Валютні надходження отримані від туризму теж мають тенденцію зростання, в порівнянні з минулими роками [66].

Причини падіння показників туризму в регіоні були напряму зв'язані з політичною нестабільністю та зростаючою загрозою тероризму. Туристи із іноземних країн вважали туризм у країнах регіону небезпечним, тому обирали спокійні та відносно дешеві країни Азії.

На Близькому Сході значного розвитку набули й міжрегіональний, і внутрішньо регіональний туризм. Головними приймаючими країнами стали Єгипет, Саудівська Аравія, ОАЕ, Бахрейн, Йорданія, Сирія й Кувейт.

Арабська Республіка Єгипет – північно-африканська близькосхідна країна, береги якої омиваються водами Середземного і Червоного морів. Загальна площа – 1 млн. кв. км; столиця – Каїр.

Традиційним центром для візиту є Луксор. Туристи побувають у «місті мертвих», де відвідають долину Царів – поховання давніх єгипетських царів, єдиний жіночий храм цариці Хатшепсут і Колосів Мемнона та у «місті живих», де ознайомляться з Карнакським і Луксорським храмами, з'єднаних алеями сфінксів. Околиці Луксора багаті на видатні пам'ятки: культовий центр богині кохання Хатхор, храм бога-гончаря Хнума, святилище богасокола Хора, храм фараона Сети I.

Єгипетський музей Каїру – окрема туристична атракція. 150 тис. експонатів, розміщених у 100 залах, серед яких всесвітньо відомі статуетка Нефертіті, саркофаг із литого золота з поховальною маскою Тутанхамона, безцінні папіруси, фрески, прикраси, мумії. Гора Синай або гора Мойсея та монастир Святої Катерини - місця паломництва тисяч туристів. Сходження на гору відбувається вночі. Шлях до вершини, висота якої 2 285 м, неблизький, але не дуже важкий – монахи обладнали для прочан 3 750 сходинок. На вершині слід дочекатися сходу Сонця. Вважається, що після цього людині відпускаються її гріхи. Ідучи дорогою із гори Мойсея, мандрівники опиняються перед монастирем Святої Катерини,

заснованого у IV ст. біля підніжжя гори Синай – одним із найбільш давніх безперервно діючих християнських монастирів. До головних особливостей розвитку єгипетської індустрії туризму належить широке застосування системи менеджменту яка носить назву «анклавний туризм».

Завдяки впровадженню у практику функціонування туристичних комплексів принципу все «включено», практично не передбачається вплив місцевого культурного і, частково, економічного середовища. Найбільшими курортними центрами, які функціонують за такою системою є Хурхада, Шарм-ель-Шейх, Сафага. Анклавний туризм, при всіх своїх перевагах, позбавляє гостей країни знайомства з реальним культурним колоритом, звичаями і національною кухнею, яка є найбільш приємним способом пізнання інокультурної дійсності.

Йорданське Хашимітське Королівство – арабська держава в Південно-Західній Азії. На півдні невелика ділянка узбережжя омивається водами Акабської затоки Червоного моря. Загальна площа королівства - 89,3 тис. кв. км; населення – 6,3 млн. осіб; столиця – місто Амман.

Йорданія має унікальне геотуристичне положення. За оцінками фахівців на її території налічується до 20 тис. пам'яток історії та культури попередніх епох. Тут Мойсей побачив Землю Обітовану, був хрещений Ісус Христос, жили пророки і відбувалися події, знакові для багатьох конфесій, прокочувалися хвилі багатьох народів, які залишили слід у культурі сучасної Йорданії. Країна має вихід до узбережжя теплого Червоного моря і берегів Мертвого моря. І, що є дуже важливим, королівство – одна із найбільш безпечних і спокійних країн арабського світу. Наприкінці XIX ст. у горах Південної Йорданії археологи відкрили місто Петра – фортецю, столицю чи некропольдавнього царства набатеїв II ст. до н. е. – I ст. н. е. Нинішня Петра – туристична «перлина» Йорданії.

Ще одна «перлина» Йорданії – Мадаба, яку називають містом мозаїк. Мадаба належить до давніх центрів християнства на Близькому Сході. Починаючи з VI ст. у місті зводяться християнські культові споруди, які прикрашаються мозаїками.

Надзвичайно цікавими об'єктами є халіфські палаци пустелі. Їх нараховується близько 30. Найбільш відомий – Каср Амра, який включений до Світової спадщини ЮНЕСКО [3].

Сирійська Арабська Республіка (САР) – близькосхідна середземноморська держава площею 185,2 тис. кв.км і населенням 21,8 млн осіб. Столиця – Дамаск – найдавніша із діючих столиць світу.

Давня земля Сирії оберігає величезну кількість пам'яток історії та культури, матеріальних свідчень величі Фінікії, Месопотамії, Вавилону, Давнього Єгипту, Давнього Риму, Візантії й Арабських халіфатів.

Довжина берегової лінії середземноморського узбережжя Сирії досягає близько 200 км. На околицях головного морського порту країни – Латакії – знаходиться найбільший приморський курорт Шатталь-Азрак. До популярних курортних центрів також належать Рас аль-Бассіт, Касаб, Салма. Одним із небагатьох бальнеологічних курортів є Драйкіш.

У Сирії є декілька сучасних гірських курортів, збудованих у зоні хвойних лісів. До найбільш популярних належать Сленфе і Маштааль-Хелу.

З-поміж країн Близького Сходу, Саудівська Аравія займає чільне місце з огляду на темпи розвитку економіки та туризму, зокрема. Саудівська Аравія, преш за все, є найбільшим у світі експортером нафти та володіє одними з найбільшими у світі запасами нафти, що робить її однією з найбагатших країн світу. Туризм в Саудівській Аравії також є доволі важливим джерелом заробітку для країни.

На території Саудівської Аравії розташовуються два дуже важливих для всього ісламського світу міста, а саме Мекка та Медина, завдяки цьому у Саудівській Аравії дуже розвинений так званий event-туризм. Щорічно мусульмани з усього світу приїжджають до Саудівська Аравія для того щоб провести традиційний для мусульман Хадж до Мекки. Фактично, Саудівська Аравія є однією із найбільш популярних для мусульманських туристів країн світу і event-туризм відіграє у цьому не останню роль, також багатьох туристів приваблює класична ісламська архітектура.

Однак Саудівська Аравія є абсолютною теократичною монархією, релігія є невід'ємною частиною життя населення Саудівської Аравії тому туристам, приїжджаючим до цієї країни, необхідно слідувати релігійним законам держави. Це робить Саудівську Аравію менш привабливою країною для туристів із не мусульманських держав. Права жінки у Саудівській Аравії є дуже дискусійним питанням особливо у західних державах, смертна кара та в цілому доволі жорстке шариатське право робить країну не дуже популярною серед європейських туристів. Країна є популярним напрямком туризму для туристів із мусульманських країн, що доволі суттєво відрізняє Саудівську Аравію від Єгипту та Туреччини.

Тривалий період в'їзд іноземців до Саудівської Аравії був можливим лише з метою здійснення хаджу, а також з особистою або діловою метою, для підтвердження яких була необхідна велика кількість документів, а також свідоцтво від громадян країни. Організацією прийому потоків паломників займається спеціально створене Міністерство по справам паломників.

У 2000 р. була створена Верховна комісія по туризму і старожитностям Королівства Саудівська Аравія. Основними завданнями комісії з туризму та старожитностей є:

- визначення напрямів та стратегії розвитку туризму, що враховує специфіку країни як колиски ісламу;
- оцінка туристичних ресурсів країни;
- вивчення географічних особливостей країни;
- аналіз цільових ринків;
- розробка стандартів туристичної діяльності в країні.

Комісією розроблені спеціальні правила поведінки іноземних туристів у країні, що враховують національні та релігійні особливості Саудівської Аравії. Вони виходять з того, що релігія відіграє визначну роль у житті саудівського суспільства, тому повне та безперечне дотримання релігійних вимог та поважання релігії громадян країни є основним для туристів. Поряд з особливими правилами

поведінки та одягу, важливим є необхідність отримувати дозвіл на фотографування людей та інших об'єктів.

За участі Комісії з туризму та старожитностям внесені зміни у правила отримання віз на в'їзд до країни. Введені короткотермінові візи, що поділяються на туристичні, ділові та гостьові – в залежності від мети поїздки до країни. Особливий тип віз представляють візи, що видаються паломникам, які прибувають для здійснення хаджу. Електронна туристична віза буде надана за сім хвилин та її отримувачами стануть туристи з 49 країн (в т.ч. і українці). Термін дії візи не більше 90 діб на рік, дозволено відвідувати королівство кілька разів. Проте залишається заборона не мусульманам на відвідання Мекки та Медини. Раніше Саудівська Аравія не видавала туристичні візи. Лише з грудня 2018 р. країна почала видавати дозволи на в'їзд тим, хто збирається відвідати концерти або спортивні змагання в країні. Проте з вересня 2019 р. надано право відвідати мусульманське королівство, сплативши за туристичну візу 80 доларів.

Тип розміщення, що використовують туристи під час поїздки, відрізняється в залежності від мети подорожі. Як основний тип розміщення туристів в Саудівській Аравії використовуються готелі. Загальна кількість закладів розміщення в країні сягає 7068, кількість кімнат в них становить – 102 305. Більшість готелів розташовані в Мецці (58,2 % від загального числа), Медині (17,2 %) та столиці країни Ер-Ріяді (7,9 %) [25].

Необхідно зазначити, що за останні роки спостерігається зростання в Саудівській Аравії кількості готелів, які належать великим світовим готельним мережам (HolidayInn, Intercontinental, Best Western Hotels, Sheraton, Radisson та ін.) Свої готелі світові готельні мережі відкрили в Мецці (об'єдналися у потужний готельний комплекс Абрадж-эль-Бейт) та у Медині.

Потенціал сектора мусульманських подорожей впливає на розвиток індустрії гостинності в цілому, тому стає важливим в першу чергу адаптувати засоби розміщення до цього ринку та мати можливість задовольнити потреби мандрівників за шаріатом.

За даними ВТО, у 2018 р. Саудівську Аравію відвідали близько 15 млн туристів, країна залишається головним туристичним напрямком на Близькому Сході, навіть не зважаючи на те, що показники туристичної діяльності знизилися на 1,5 % (в порівнянні з періодом 2015-2017 рр.) [66].

Зниження туристичних потоків до країни пов'язане з небезпекою, з якою потенційні відвідувачі можуть зіткнутися, перебуваючи в країні. В Саудівській Аравії відбулася хвиля терористичних атак, в тому числі діяльність терористів-смертників, в результаті якої загинули чотири охоронці поруч з мечеттю в Медині, де розташована могила пророка Мухаммед. Також, королівство сунітів веде все більш запеклу боротьбу за владу з шийтським Іраном, в тому числі в битвах за посередників в Ємені, Сирії та інших місцях. Це призвело до того, що багато країн попереджають своїх громадян про поїздки в Саудівську Аравію.

У 2016 р. принц Мухаммед ібн Салман представив проєкт «Бачення 2030» – амбіційний план реформування всіх сфер життя Саудівської Аравії. Головна задача проєкту – диверсифікація економіки за рахунок зниження залежності від нафти. Для цього принц у тому числі запропонував розвивати туризм. «Бачення 2030» передбачає, що до 2030 р. Саудівську Аравію відвідає 100 млн іноземців за рік. Вклад туризму у ВВП планується збільшити з нинішніх 4% до 10% [59]. Крім того, влада планує створити додаткові 1 млн робочих місць у туристичній сфері.

На розвиток туристичної інфраструктури влади планується видати близько 250 млрд ріалів (близько 67 млрд дол. США). Зазначається, що вже розпочато будівництво закладів розміщення, що будуть містити 500 000 номерів. Половина готелів буде побудована на кошти держави, половина – за рахунок приватних інвесторів.

Проведений аналіз показав, що туристична галузь Саудівської Аравії має ряд проблем, які безпосередньо відображаються на показниках туристичних потоків та доходів від надання туристичних послуг в країні. Разом з тим, досліджувана країна має всі об'єктивні передумови та значний потенціал для розвитку туристичної індустрії, використання та розвиток якого дозволить

посісти країні гідне місце серед провідних туристичних центрів Близького Сходу та світу в цілому.

Використання сильних сторін та можливостей дозволяє максимізувати потенційний ефект в напрямку розвитку туризму.

Отже, враховуючи вищезазначене, автор дійшов висновку, що на даний час основною проблемою для туризму на Близькому Сході є політична ситуація в регіоні, яка впливає не тільки на країни у яких війна але й на сусідні країни.

Таким чином, сучасний розвиток сфери туризму в Саудівській Аравії почали орієнтувати на диверсифікацію туристичної діяльності. Розпочато розвивати такі види туризму як: пізнавальний; шопінг та розваги; різноманітні види спорту (особливо дайвінг); пригодницькі тури пустелею, екологічні тури (спостереження за тваринами, відвідання національних парків, ботанічні та інші маршрути); пішохідні маршрути у межах активного туризму (гірські, рівнинні, спелеологічні тощо). Проте переважає в'їзд іноземців до Саудівської Аравії з метою здійснення хаджу, а також з особистою або діловою метою.

РОЗДІЛ 2. КРАЇНОЗНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА КРАЇНИ З ВИЗНАЧЕННЯМ ДЕСТИНАЦІЙ

2.1. Фізико-географічна характеристика країни

Саудівська Аравія – країна розташована на Аравійському півострові, межує на півночі з Йорданією, Іраком і Кувейтом, на сході з Катаром і Об'єднаними Арабськими Еміратами, на південному-сході з Оманом, на півдні з Єменом, на заході омивається Червоним морем. Саудівська Аравія відноситься до регіону Близького Сходу. Площа країни – 2 149 690 км², що і робить її 14 в рейтингу найбільших за площею держав світу [24].

Територія Саудівської Аравії знаходиться в регіоні західної Азії. Займає 80% Аравійського півострову. Адміністративно-територіально країна поділена на 13 провінцій (мінтакат, еміратів): 1. Ель-Баха (адміністративний центр – Ель-Баха), 2) Ель-Худуш еш-Шамалія (адмін. центр – Арар), 3) Ель-Джауф (адмін. центр – Сакака), 4) Ель-Мадіна (адмін. центр – Медіна), 5) Ель-Касим (адмін. центр – Бурайда), 6) Ер-Ріяд (адмін. центр – Ер-Ріяд), 7) Еш-Шаркія (адмін. центр – Даммам), 8) Асір (адмін. центр – Абха), 9) Хаїль (адмін. центр – Хаїль), 10) Джизан (адмін. центр – Джизан), 11) Мекка (адмін. центр – Мекка), 12) Наджран (адмін. центр – Наджран), 13) Табук (адмін. центр – Табук).

Лежить у тропічному кліматичному поясі. Увесь рік панують тропічні повітряні маси. Клімат Саудівської Аравії – випробування для європейця: показник термометру влітку коливається між позначками +40 ... + 50 ° С, а іноді підвищується. При цьому в пустелі вночі показники повітря не рідко знижуються до 0 ° С, оскільки пісок швидко віддає накопичене за день тепло.

Найлегше дихається на південному заході, в провінції Асір, що обрамлена горами і продувається мусонами з Індійського океану.

Відносно комфортно в січні-лютому, коли температура біля берегів Червоного моря падає до +20 ... + 30 ° С, а в пустельних районах – до +8 ... + 20 ° С. Сніг може випасти лише в західних горах Джизан, та й то один раз за пару років, зате густі тумани у високогір'ї – явище часте. Всього на рік буває близько 100-200 мм опадів, причому в центрі та на сході дощі йдуть тільки з лютого по

квітень, а на заході – з листопада по лютий. Для подорожі краще вибирати міжсезоння: вересень-жовтень і травень з приємною погодою. Найспекотніший місяць – серпень (43.6°C) (з найвищою середньою температурою), а місяць з найнижчою середньою температурою – січень (20.2°C). Взимку в горах бувають морози та випадає сніг. Важливо зауважити, що кліматичні умови різняться в залежності від віддаленості від моря та висоти місцевості. Тобто, в провінції Табук (північний захід) літо відносно жарке – 30-35°C, тоді як зима прохолодна – від 0°C до 10°C, іноді йде сніг. У провінціях Даммам (Перська затока) та Джедда (Червоне море) літо жарке – близько 40°C, зима тепла з дощами.

Країна омивається водами Червоного моря та Персидської затоки. Саудівська Аравія майже немає постійних водотоків, а тимчасові водотоки (ваді) заповнюються лише після інтенсивних дощів, з басейнів Червоного моря та Перської затоки, а у внутрішній частині країни – безстічні області. Саудівська Аравія – найбільша країна у світі без річок. Великі узбережжя Перської затоки та Червоного моря дозволяють здійснювати значні перевезення (особливо сирої нафти) через Перську затоку та Суецький канал.

Переважна частина території – пустельне плато з висотами на сході (300-600 м) та заході (1520 м). Паралельно узбережжя Червоного моря тягнуться гори Хіджаз та Асір (висота 2500-3000 м, найвища точка г. Ет-Таїфа, 3353 м) – гори переходять у прибережну низовину Тігама (на півночі країни завширшки 2-5 км (максимально 20 км), на півдні – до 30-40 км). Вздовж узбережжя Перської затоки знаходиться низовина Ель-Хаса (ширина до 150 км). На заході країни гори. Найвища точка – г. Джебель Севда (3133 м). Пустелі займають більшу частину території країни. Площа пустель близько 1 млн. кв. км. Найбільша з них Руб-ель-Халі розташована на півдні і південному сході, її площа становить 777 тис. кв. км. На півночі і в центрі розташовані піщані пустелі Великий Нефуд та Малий Нефуд (Дехна). Зустрічаються оази, а в горах – ділянки саван. У Саудівській Аравії знаходиться найбільший у Світі оазис – Аль-Ахса, в ньому понад 2,5 млн пальм, окрім того у 2018 році Аль-Ахсу внесли до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. 1% території займають ліси. Наприклад, в Асірі (провінція

Аравії) більшість гірських вершин безлісі, мають чагарникову рослинність або ділянки хвойних лісів. Ростуть ялівцеві ліси, оливки, акації тощо. Однак, наслідний принц Саудівської Аравії Мухаммед бен Салман оголосив про ініціативи створення лісів з метою пом'якшення змін клімату і боротьби з опустелюванням. У Саудівській Аравії планується висадити 10 млрд дерев в найближчі десятиліття. Зроблять це з таких причин: 1) піщані бурі в регіоні завдають значний збиток економіці приблизно \$13 млрд щорічно, 2) наслідки викидів парникових газів знижують очікувану тривалість життя громадян Саудівської Аравії приблизно на 1,5 року. Однак, враховуючи клімат держави, стає очевидним, що цей план має багато технологічних труднощів, адже ліс доведеться створювати в майже безводних умовах.

Основні проблеми природного середовища в державі: опустелювання, виснаження водних ресурсів, відсутність багаторічних річок або постійних водних об'єктів спонукало до розвитку обширних засобів для опріснення морської води, забруднення узбережжя від розливу нафти, забруднення повітря, правильне поводження з відходами.

Основні природні ресурси – нафта, природний газ, залізна руда, золото, мідь.

Саудівська Аравія розташована в сейсмічно активній зоні. За даними Глобальної програми вулканізму (на базі Смітсонівського інституту, Вашингтон, США) на території держави знайдено 69 вулканів. Майже усі вони не активні, хоча і є виключення. Північно-західна частина Саудівської Аравії має поля лави (араб. «Гаррат») площею до 180 тис км², що були сформовані в давнину потоками магми і конусами вулканічного попелу. Збереглися дані про виверження вулкану Гаррат Рахат у 1256 році, неподалік Медіни, це було його останнє виверження. Після цього відбулось виверження вулкану Джабал Яр біля Червоного моря, на кордоні з Єменом у 1810 році. Останнє поле досі активне і має гарячі джерела. Проте, один з вітчизняних ресурсів новин має інформацію про виверження вулкану у 2009 році. В області Гаррат Лунаір (північний-захід) відбулось близько 30 тис. поштовхів. Ці землетруси характеризувались як

«слабкі» та «помірні», хоча сила деяких досягала 5,4 бали. До цього землетрусів такої сили не відзначалось. Причиною землетрусів стало пробудження вулкану, що не був активним понад 700 років, розташований біля населеного пункту Аль-Аїс (в районі Медіни). У результаті в земній корі з'явилися тріщини і розломи завширшки до півметра, з яких на поверхню виходила розпечена магма.

Отже, з усього вище сказаного можна зробити висновок, що не дивлячись на те, що більша частина території країни – пустеля зі спекотним кліматом, на перевагу їм є гірські масиви, де взимку клімат досить прохолодний. Уряд Саудівської Аравії активно займається проблемами екології всередині держави, і робить певні кроки для подолання їх, насамперед з надмірним опустелюванням території. Проблема яка лишається невирішеною і є актуальною для країн з посушливим кліматом – це відсутність постійних річок та озер. Важливим є те, що навіть з таких обмежених природних ресурсів населення отримує користь.

2.2. Соціально-економічна характеристика розвитку Саудівської Аравії.

Населення Саудівської Аравії станом на 2021 рік становить 34 783 757 осіб, держава займає 41 позицію в світі за чисельністю населення. [65] За даними ООН (2019 р.) іммігранти складають 38,3% від загальної кількості населення. Етнічні групи, що проживають на території держави – араби 90%, афро-азіати 10%. Історично населення в основному було кочовим або напівкочовим, більш осілим населення Саудівської Аравії стало з часу відкриття нафти в 1930-х роках; більшість видів економічної діяльності (а разом з нею і населення країни) зосереджена на широкій території посередині півострова, від Ад Даммам на сході, через Ер-Ріяд у внутрішній частині, до Мекки-Медіни на заході біля Червоного моря. Рівень народжуваності: 14.56 народжених на 1,000 населення, рівень смертності: 3.39 смерті на 1,000 населення. Темпи приросту населення – 1.62% (2021 р.). 84.5% з усього населення проживає в містах. Найбільш населені міські райони: Ріяд (столиця) – 7.388 млн осіб, Джедда – 4.697 млн, Мекка – 2.079 млн, Медіна – 1.518 млн, Даммам – 1.279 млн [65].

Згідно до даних опублікованих на офіційному сайті ЦРУ США, можна підрахувати гендерний стан населення: переважають особи чоловічої статі – приблизно 19 331 600 осіб, а жіночої статі – 14 842 000 особи. А отже, у відсотковому співвідношенні особи чоловічої статі домінують.

Регіональний контекст. Саудівська Аравія, друга за величиною арабська держава, на разі активно розвивається. В результаті економічної стабільності за останні десять років валовий внутрішній продукт (ВВП) зріс приблизно на 520 мільярдів доларів США. Це відбувається внаслідок позитивного сальдо торгового балансу Саудівської Аравії та того факту, що Саудівська Аравія експортує приблизно в 2,5 рази більше товарів, ніж імпортує [50].

Саудівська Аравія має площу бл. 2,15 млн. кв км, це призводить до низької щільності населення в Саудівській Аравії, яка становить лише 15,3 жителя на квадратний кілометр. Саудівська Аравія займає унікальну позицію в країнах Ради співпраці країн Перської затоки, оскільки приблизно дві третини населення є громадянами Саудівської Аравії – на відміну від інших країн субрегіону, де етнічні громадяни становлять меншість населення.

Розвиток населення. Населення Саудівської Аравії зросло між 2011 і 2017 роками на 3,1 відсотка. Це відображається на відносно молодому населенні Саудівської Аравії із середнім віком 29,8 року. Зростає і середня тривалість життя в Саудівській Аравії, що свідчить про соціальне та економічне покращення в країні [18].

Офіційна мова – арабська. **Офіційною релігією** є іслам. Незважаючи на наявність великої еміграційної спільноти різних конфесій (понад 30% населення), більшість форм публічного вираження релігій, що не відповідають санкціонованому урядом тлумаченню сунітського ісламу, обмежені; не мусульмани не мають права мати саудівське громадянство, а не мусульманські місця молитви заборонені. Отже, свобода віросповідання майже відсутня.

Державний устрій. Офіційна назва держави – Королівство Саудівська Аравія. Названо на честь правлячої династії країни – Саудитів; а назву "Аравія"

можна простежити за багато століть до н. е., стародавні єгиптяни називали цей регіон "Ар Рабі".

Форма правління – абсолютна монархія.

Правова система – Ісламська (шаріатська) правова система з деякими елементами єгипетського, французького та звичаєвого права; запроваджено кілька світських кодексів; комерційні суперечки – розглядаються спеціальними комітетами.

Виконавча влада: Голова держави – Король та Прем'єр міністр– Салман ібн Абдул-Азіз Аль Сауд. Корн-принц – Мухаммед ібн Салман ас-Сауд. Монарх є і главою держави, і главою уряду.

Кабінет міністрів: Рада міністрів призначається монархом кожні 4 роки. До складу входить багато членів королівської сім'ї.

Вибори відсутні. Монархія є спадковою, Рада вірності в жовтні 2006 року за королівським указом створила комітет Саудівських принців для голосування у виборі майбутніх королів Саудівської Аравії.

Прапор: зеленого кольору, що символізує іслам. На полотні зображено шахаду (ісламський символ віри: «Немає бога крім Аллаха і Мухаммад — пророк його») та шаблю (символ справедливості). Дизайн датується початком ХХ ст. з приходом до влади королівської династії Саудитів. Цікавим фактом є те, що прапор однаково читається з обох сторін, окрім того, прапор Саудівської Аравії ніколи не буває приспущений, навіть під час жалоби. Затверджений урядом 15 березня 1973 року.

Герб: пальмове дерево і два мечі. Пальма – головне дерево Саудівської Аравії, а мечі – роди Ібн-Сауд і Аль-Вахааб, що заснували Аравію.

Економіка. Саудівська Аравія має нафтову економіку з потужним урядовим контролем над основними видами економічної діяльності. Держава володіє близько 16% світових розвіданих запасів нафти, є найбільшим експортером нафти і відіграє провідну роль в ОПЕК. На нафтовий сектор припадає приблизно 87% доходів бюджету, 42% ВВП і 90% доходів від експорту. Саудівська Аравія заохочує зростання приватного сектору з метою диверсифікації

економіки та працевлаштування більшої кількості громадян Саудівської Аравії. Приблизно 6 млн іноземних робітників відіграють важливу роль в економіці, особливо в нафтовій галузі та сферах послуг, однак, в той же час, Ер-Ріяд намагається зменшити рівень безробіття серед своїх громадян. Саудівські чиновники особливо зосереджені на питанні працевлаштування великої кількості молоді. У 2017 році у Королівства виник дефіцит бюджету, який оцінювався у 8,3% ВВП, що фінансувався за рахунок продажу облігацій та зменшення резервів. Незважаючи на те, що Королівство може фінансувати високий дефіцит протягом кількох років за рахунок скорочення своїх значних активів або позик, воно скоротило капітальні витрати та зменшило субсидії на електроенергію, воду та нафтопродукти, а недощавно запровадило податок на додану вартість у розмірі 5% [50]. У січні 2016 року наслідний принц і віце-прим'єр-міністр Мухаммад Бін Салман оголосив, що Саудівська Аравія має намір перерахувати акції державної нафтової компанії ARAMCO – черговий крок для збільшення доходів та зовнішніх інвестицій. Уряд також уважніше розглянув питання приватизації та диверсифікації економіки внаслідок зменшення нафтового ринку. Історично Саудівська Аравія зосереджувала зусилля з диверсифікації на виробництві електроенергії, телекомунікаціях, розвідці природного газу та нафтохімічній галузі. Зовсім недавно уряд звернувся до інвесторів щодо розширення ролі приватного сектору в галузі охорони здоров'я, освіти та туризму. Хоча Саудівська Аравія деякий час наголошувала на своїх цілях диверсифікації, нинішні ціни на нафту можуть змусити уряд здійснити більш різкі зміни до їх довгострокових термінів. Амбітні плани щодо подальших інвестицій у розвиток нафтохімічної, нафтопереробної, фосфатної та газової галузей можуть ще більше збільшити відсоток нафти та нафтових похідних у доходах від експорту. Економіка Саудівської Аравії витримувала світові економічні негаразди краще, ніж більшість країн, підтримуючи зростання ВВП протягом останніх років. Зростаюча економіка супроводжується збільшенням попиту на імпорт, зумовленим в основному масовими будівельними проектами. Уряд через державний сектор відіграє важливу роль у промисловій діяльності Королівства; однак останніми

роками приватний сектор за заохочення уряду в рамках національної системи вільного підприємництва стає все активнішим і відповідальним за промисловий розвиток та диверсифікацію. Що стосується світового рейтингу, Саудівська Аравія є першою за видобутком та запасами нафти, п'ятою за запасами природного газу, дев'ятою за видобутком природного газу [65].

Паливо. Саудівська Аравійська нафтова компанія або Saudi Aramco - найбільша у світі нафтовидобувна компанія. Створена Королівським указом у 1988 році. Саудівська Арамко має штаб-квартиру в Дахрані, на східному узбережжі Саудівської Аравії. Компанія контролює майже всі великі вуглеводневі підприємства Королівства. Місія Saudi Aramco, як інтегрованої міжнародної нафтової компанії, полягає у комерційній участі у всіх видах діяльності, пов'язаних з нафтовою промисловістю, з метою отримання прибутку. Саудівська Аравія експортує більше сирової нафти та природних газів (НГЛ), ніж будь-яка інша країна, майже всю через об'єкти Саудівської Арамко на узбережжі Аравійської затоки та Червоного моря. Уряд також заснував Петромін як Державну нафтову компанію в 1962 р. (1381/82 р. По Р.Х.). Роль Петроміна полягала в тому, щоб максимізувати корисність саудівської нафти, газу та мінералів. Таким чином, він займався видобутком природних ресурсів (включаючи, наприклад, залучення іноземних партнерів), експлуатацією природних ресурсів (наприклад, виділенням широкого спектру вуглеводневих продуктів, таких як нафта, зріджений газ та асфальт), та на ринку як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні цих продуктів. Тому сфера його діяльності була величезною. Переробка, трубопроводи, зберігання та виробництво електроенергії - все це потрапляло в провінцію Петроміна.

Промисловість. Промисловість Саудівської Аравії пов'язана з нафтою та природним газом: переробка та нафтохімія. Найважливішими промисловими продуктами є: цемент, смола, сталеві стрижні, етилен, корм, етиленгліколь, промисловий етанол, етилен, їдкий натрій, азот, лимонна кислота, кисень, меламін, а також розвинене опріснення морської води та харчова промисловість. Поряд з цим, Саудівська Аравія в даний час спостерігає значне зростання

агропромисловості – харчової та споживчої промисловості, яка базується на приватних підприємствах.

Промисловий розвиток. Ключовим елементом економічної стратегії уряду Саудівської Аравії є промислова диверсифікація, головним завданням якої є зменшення залежності від доходів від нафти. З цією метою уряд заохочував розвиток широкого кола обробних галузей. Уряд запропонував низку стимулів, щоб заохотити приватний сектор брати участь у національних промислових зусиллях. Вісім промислових маєтків забезпечують приватні саудівські виробничі компанії необхідною інфраструктурою та послугами за дуже низькою вартістю. Для таких підприємств легко доступні кредитні умови на щедрих умовах. Саудівська Аравія прийняла економічну модель вільного ринку. Фінансовий, промисловий та торговий сектори економіки досягли швидкого прогресу, що дозволило приватному сектору відігравати все більш важливу роль у розвитку та диверсифікації економіки, особливо в галузі будівництва та сільського господарства. Міністерство економіки та планування формує плани економічного та соціального розвитку, які встановлюють довгострокові економічні цілі. Додаткові сектори економіки контролюються окремими міністерствами, такими як сільське господарство, енергетика, транспорт, зв'язок та фінанси. Приватний сектор відіграє все більшу роль в економіці Саудівської Аравії - зараз він становить 48 відсотків валового внутрішнього продукту (ВВП). Очікується, що сектор буде продовжувати зростати, особливо, оскільки Саудівська Аравія ще більше відкриває свої двері для іноземних інвестицій.

Сільське господарство. Сільськогосподарський розвиток Саудівської Аравії за останні три десятиліття був вражаючим. Великі площі пустелі перетворені на сільськогосподарські поля – головне досягнення в країні, яка отримує в середньому близько чотирьох дюймів дощу на рік, що є одним з найнижчих показників у світі. Сьогодні Саудівська Аравія експортує пшеницю, фініки, молочні продукти, яйця, рибу, птицю, фрукти, овочі та квіти на ринки світу. Міністерство сільського господарства відповідає насамперед за аграрну політику. Серед інших державних установ – Саудівський Аграрний банк (SAAB),

який виплачує субсидії та надає безвідсоткові позики; і Організація зернових силосів та борошномельних заводів, яка закупає та зберігає пшеницю, буде млини та виробляє корми для тварин. Уряд також пропонує програми розподілу та рекультивації земель та фінансує науково-дослідні проекти. Приватний сектор зіграв важливу роль у розвитку сільського господарства Королівства. В основному це пов'язано з державними програмами, які пропонували довгострокові безпроцентні позики, технічні послуги та послуги підтримки, а також такі стимули, як безкоштовне насіння та добрива, недорога вода, паливо та електроенергія та безмитний імпорт сировини та обладнання .

Глобальна торгівля. Вільна ринкова економіка Саудівської Аравії зазнала значних змін за відносно короткий проміжок часу. Він перетворився із базового сільськогосподарського суспільства на регіональну та глобальну економічну державу з сучасною інфраструктурою. Нафта є невід'ємною частиною саудівської економіки; Саудівська Аравія – найбільший у світі виробник і експортер нафти. В останні десятиліття Саудівська Аравія дедалі більше диверсифікувала свою економіку, і сьогодні виробляє та експортує різноманітні промислові товари по всій земній кулі. У грудні 2005 року Саудівська Аравія приєдналася до Світової організації торгівлі (СОТ), що забезпечує саудівській продукції більший доступ до світових ринків, створює робочі місця та заохочує іноземні інвестиції [28].

Комерція. Розвиток та промислове зростання Саудівської Аравії позитивно відображаються на торгівлі. Комерція змінилася із сезонної обмеженої торгівлі (в основному, в основному від сезону паломництва) на торгівлю, що базується на стабільних економічних засадах, завдяки всебічному розвитку в різних галузях промисловості, сільського господарства та людських ресурсів. Відзначається ріст експорту за попередні двадцять п'ять років з початку першого п'ятирічного плану розвитку.

Іноземна допомога. Королівство Саудівська Аравія посідає перше місце серед країн світу, пропонуючи допомогу порівняно з валовим національним виробництвом. Відсоток, який Організація Об'єднаних Націй визначила для країн, що надаються, становить 0,70% від її загального доходу. Відсоток, пропонований

Саудівською Аравією країнам, що розвиваються, досяг 5,45% середньорічного показника валового національного виробництва [65]. Фонд розвитку Саудівської Аравії вважається головним департаментом, що пропонує саудівську допомогу країнам, що розвиваються. Саудівська Аравія приходить на вершину країн світу для допомоги внаслідок стихійних лих та громадянських воєн, що розгорілися в деяких арабських та мусульманських країнах, через установи та народні комітети, підтримані урядом зберігача двох святих мечетей.

Інвестиції в Саудівську Аравію. Саудівська Аравія має багато відносно високих переваг у деяких стратегічних секторах на регіональному та глобальному рівнях, що робить її привабливою для міжнародних інвестицій. Наприклад, Саудівська Аравія посідає перше місце за цінами на енергоносії, що надаються для інвестиційних проектів. Інвестиції в Саудівській Аравії забезпечують високий коефіцієнт прибутку для місцевих, іноземних та спільних проектів, з низьким рівнем ризику та простою формою податків та зборів за реєстрацію майна.

Згідно з всебічним дослідженням, опублікованим журналом Arab Forbes Magazine's наприкінці 2006 року з оцінкою діяльності (1616) акціонерних компаній в арабському світі, першими трьома позиціями були саудівські компанії, а серед найкращих 50 компаній 22 були саудівськими, включаючи саудівські та спільні компанії, застосовуючи ряд стандартів, таких як: операційна ефективність, ринкова вартість, продажі, доходи, дивіденди та рентабельність власного капіталу, на додаток до очікуваного зростання компанії. Іншим прикладом у секторі банківських послуг є те, що десять саудівських банків є найкращими банками, які найбільше зростають та отримують прибуток в арабському світі. За даними Financial Times 2006. Ці саудівські банки комфортно відпочивають у списку найбільших 1000 банків світу [39].

Саудівська Аравія є найбільш ідеальним середовищем для проектів залежно від споживання енергії, оскільки вона забезпечує енергією для інвестиційних проектів із найменшими цінами на світовому рівні. Крім того, в гірничодобувній галузі є багато природних ресурсів, що підтверджується географічним розташуванням Саудівської Аравії, що робить їх легким доступом до

європейських, азіатських та африканських ринків. Ринок Саудівської Аравії має високу купівельну спроможність та постійне розширення.

Саудівська валюта (ріал) є однією з найбільш стабільних валют у світі. За останні 3 десятиліття не відбулося значних змін в його обмінній вартості. Немає обмежень щодо обміну іноземної валюти та вихідних грошових переказів. Рівень інфляції в Саудівській Аравії дуже низький, і королівство намагається підписати двосторонні угоди зі зростаючою кількістю країн щодо заохочення інвестицій, захисту та організації питань оподаткування.

Кредитні установи. Саудівська Аравія створила спеціалізовані кредитні установи для надання довгострокових позик життєво важливим галузям економіки, таким як промисловість, сільське господарство та нерухомість, крім допоміжних професій та малого бізнесу.

Саудівський фонд промислового розвитку (SIDF). SIDF надає недорогі середньо- та довгострокові позики для промислових проектів. Фонд також надає маркетингові, технічні та фінансові консультації всім проектам, що фінансуються Фондом, щоб збільшити їхні шанси на успіх. Після видання нового закону про іноземні інвестиції SIDF надасть свої позики проектам, що повністю належать іноземцям.

Державний інвестиційний фонд. Надає середньо- та довгострокові позики масштабним державним та приватним промисловим проектам, котрі комерційні банки Саудівської Аравії не фінансують.

Фонд розвитку нерухомості. Надає середньо- та довгострокові позики приватним особам чи організаціям для приватних чи комерційних проектів житла.

Аграрний банк Саудівської Аравії. Надає кредити та кредитні можливості фермерам та сільськогосподарським проектам.

Саудівські комерційні банки надають інвесторам різні види позик. Основними банками є:

- Арабський національний банк.
- Al Jazira Bank.
- Банківсько-інвестиційна корпорація Al Rajhi.

- Національний комерційний банк.
- Банк Ер-Ріяд.
- Саудівсько-Американський банк.
- Саудівський британський банк.
- Саудівський банк Франсі.
- Саудівський банк Hollandi.
- Саудівський інвестиційний банк

Галузі економіки: видобуток нафти, переробка нафти, основні нафтохімікати, аміак, промислові газы, гідроксид натрію (їдкий натр), цемент, добрива, пластмаси, метали, ремонт комерційних суден, ремонт комерційних літаків, будівництво.

Сільськогосподарська продукція: молоко, фініки, птиця, фрукти, кавуни, ячмінь, пшениця, картопля, яйця, помідори.

Нафта – виробництво: 13 мільйонів барелів на день (2020 рік) (3 місце серед країн світу).

Сира нафта – експорт: 10 мільйонів барелів на день (2020 р, за планами мали збільшити до 12 млн), тим самим Саудівська Аравія є найбільшим експортером нафти у світі.

Підтвержені запаси сирової нафти – 266.2 мільярди барелів (станом на січень 2018) [65].

Транспорт. Кількість зареєстрованих авіаперевізників: 12 (2020 рік), річний пасажиропотік на зареєстрованих авіаперевізниках: 39 141 660 млн осіб (2018 рік). Усього 214 аеропортів (2013 рік), з них 82 з мощеними злітно-посадковими смугами (станом на 2017 рік), та 132 аеропорти з бруківкою (2013 рік). Вертодроми – 10 (2013 рік).

Війська та оборонні сили. Міністерство оборони має в складі: Королівські сухопутні війська Саудівської Аравії, Королівські військово-морські сили Саудівської Аравії (включають морські піхотинці, спецназ, морську авіацію), Королівські військово-повітряні сили Саудівської Аравії, Королівські сили протиповітряної оборони Саудівської Аравії, Королівські саудівські військові

сили стратегічних ракет. Міністерство національної гвардії (SANG) (також відомі як Біла армія) – це сухопутні війська, відокремлені від Міністерства оборони, які відповідають за внутрішню безпеку, захист королівської сім'ї та зовнішню оборону. Міністерство внутрішніх справ: Прикордонна служба, Сили безпеки об'єктів (2021 р.) Військові сили Саудівської Аравії налічують близько 225 000 активних військовослужбовців; приблизно 125 000 осіб під Міністерством оборони (75 000 сухопутних військ; 14 000 військово-морських сил; 36 000 військово-повітряних сил / протиповітряної оборони / ракетних військ стратегічного призначення) і приблизно 100 000 у Національній гвардії Саудівської Аравії (SANG), SANG також має нерегулярні сили (Fowj), переважно добровольці племінних бедуїнів, загальною чисельністю приблизно 25 000 осіб (2020 рік).

Зовнішня політика. Оскільки кордон між Саудівською Аравією та Оманом ніколи не був розмежований та існувала можливість виявлення нафти в цьому районі, у 1952 році війська Саудівської Аравії окупували оазис Аль-Бураймі, який, як вважала Великобританія, належав Оману та емірату Абу – обидва з яких користувалися британським захистом. У липні 1954 р. Уряди Великобританії та Саудівської Аравії погодились передати суперечку на розгляд третейського суду. Він скликався у Женеві у вересні 1955 р., Але переговори припинились, і британські сили з Оману та Абу-Дабі знову зайняли оазис. Під час Суецької кризи в 1956 р. Саудівська Аравія розірвала відносини з Великобританією, і вони не були відновлені до 1963 р. У вересні 1961 р., Після претензії Іраку на суверенітет над Кувейтом, Саудівська Аравія направила війська до Кувейту у відповідь на запит свого правителя .

Після Другої світової війни США стали найвпливовішою іноземною державою для зовнішнього політичного напрямку Саудівської Аравії. Американський інтерес був спрямований на нафтову промисловість, яка належала американським компаніям. У 1960 р. Саудівська Аравія допомогла заснувати Організацію країн-експортерів нафти (ОПЕК). Саудівці виступали за США в

холодній війні з Радянським Союзом, але вони виступали проти американської підтримки Ізраїлю.

В результаті приходу до влади панарабського націоналістичного президента Єгипту Гамалю Абдель Насера саудівські відносини з Єгиптом часто були напруженими. Коли в 1962 р. Єгипетські війська були направлені до Північного Ємену, напруженість між Саудівською Аравією та Єгиптом загострилася. Зрештою король Саудівської Аравії Фейсал погодився допомогти Єгипту фінансовою допомогою, за умови, якщо Насер виведе свої війська з Ємену.

Файсал, лідер найбільшої консервативної арабської держави, продовжував застерігати від небезпеки комуністичного впливу в арабських та мусульманських країнах. Саудівська Аравія також діяла проти Сполучених Штатів, у результаті допомоги США Ізраїлю під час арабо-ізраїльської війни 1973 р. Саудівські та інші арабські виробники нафти організували короткочасний бойкот нафти, а ціни на нафту у всьому світі зросли вчетверо .

Уряд Саудівської Аравії отримав пряму власність на одну четверту операцію з видобутку нафти Aramco у 1973 р. Зрештою, саудівці досягли повного контролю над компанією, а отже, і над своїм головним економічним ресурсом. До 1984 р. президент Арамко був громадянином Саудівської Аравії.

25 березня 1975 року короля Фейсала було вбито. Його спадкоємцем став його зведений брат, кронпринц Халід. Під час правління нового короля економічний та соціальний розвиток тривав надзвичайно швидко, змінивши інфраструктуру та освітню систему країни.

Після підписання єгипетсько-ізраїльської мирної угоди 26 березня 1979 р. Саудівська Аравія приєдналася до більшості інших арабських держав у розриві дипломатичних відносин з Єгиптом. (Див. Кемп-Девідські угоди.). Створення Ісламської Республіки Іран у 1979 р. Та подальша ірано-іракська війна (1980–88) також викликали серйозне занепокоєння у саудівській монархії – в значній мірі через чисельність меншин шіїтів на сході Саудівської Аравії Аравія (ті самі, що переважають в Ірані), яка підняла заворушення в 1979 і 1980 роках на підтримку іранської революції. Після цього королівство підтримало Ірак у війні з Іраном.

Єдиний драматичний **домашній** виклик монархії з часів Другої світової війни відбувся в листопаді 1979 року, коли мечеть Харам (Велика мечеть) у Мекці, найсвятіше місце у світі для мусульман, була захоплена послідовниками саудівського релігійного екстреміста Джухаймана аль- Утайбі, який отримав освіту в саудівському релігійному закладі і був колишнім членом Національної гвардії. Джухайман протестував проти, як він вважав, неісламської поведінки королівської родини Саудівської Аравії. Повстанці окупували мечеть два тижні, перш ніж їх розгромили війська Національної гвардії.

13 червня 1982 року король Халід помер, наслідував престол принц Фахд, який довгий час був впливовою особою в управлінні справами. Фахд підтримував зовнішню політику Саудівської Аравії у тісному співробітництві зі США та збільшував закупівлі складного військового обладнання у США та Великобританії. У 70-80-х роках країна стала єдиним найбільшим виробником нафти у світі, і уряд відіграв важливу роль у визначенні політики ОПЕК щодо видобутку нафти та ціноутворення. Доходи від нафти мали вирішальне значення для саудівського суспільства, оскільки його економіка була змінена надзвичайним багатством, яке направлялося через уряд і було отримано від нафтових операцій, незважаючи на спад цін на нафту та видобуток у середині 1980-х. Урбанізація, масова громадська освіта, присутність численних іноземних робітників та доступ до нових ЗМІ вплинули на саудівські цінності та звичаї. Хоча суспільство глибоко змінилося, проте політичні процеси цього не зробили. Політична еліта стала включати більше бюрократів і технократів, але реальна влада продовжувалась в руках династії.

Війна в Перській затоці та її наслідки. Політичне керівництво Саудівської Аравії зазнало виклику, коли Ірак, відкинувши спробу посередництва Саудівської Аравії, підтвердив свої попередні вимоги та вторгся в сусідній Кувейт 2 серпня 1990 р., Спричинивши війну в Перській затоці (1990–1991 рр.). Уряд Кувейту втік до Саудівської Аравії, а король Фахд засудив іракських загарбників. Побоюючись, що президент Іраку Саддам Хусейн може наступним чином вторгнутися в Саудівську Аравію (незважаючи на саудівську допомогу Іраку під

час ірано-іракської війни), саудівці, порушуючи традиції, запросили США та інші країни направити війська для захисту королівства. Це було зроблено після того, як Фахд отримав схвалення найвищого релігійного чиновника королівства, шейха Абда аль-Азіза ібн База, який погодився, що немусульмани можуть захищати найсвятіші місця ісламу. До середини листопада Сполучені Штати надіслали 230 000 військовослужбовців, які були найважливішою частиною сил коаліції, до якої в кінцевому рахунку входили солдати з багатьох інших країн. Саудівські країни хитро координували арабський та мусульманський контингенти, а також встановлювали дипломатичні зв'язки з Китаєм, Радянським Союзом, а згодом і Іраном. Король Фахд розширив свою мету за межі захисту Саудівської Аравії, включивши звільнення Кувейту і, по можливості, повалення уряду Саддама Хусейна.

З дозволу Саудівської Аравії коаліція, маючи близько 800 000 військовослужбовців (понад 540 000 з США), атакувала Ірак повітряними шляхами 16–17 січня 1991 р. Саудівські пілоти здійснили понад 7 000 бойових вильотів і були помітні битви навколо саудівського міста Рас-аль-Хафджі. У чотириденній наземній війні, яка розпочалася 24 лютого, саудівські війська, включаючи Національну гвардію, допомогли перемогти іракців і вигнати їх з Кувейту. Незважаючи на явну військову перемогу, повний вплив війни на Саудівську Аравію був відомий не відразу.

З часом, ця кардинальна подія, коли одна з арабських держав погрожувала зірвати досягнення королівської родини, здавалася переломною для багатьох аспектів політичного, соціального та економічного життя Саудівської Аравії. Почалося певне нездужання, коли різні групи ставили під сумнів мудрість королівської родини та вимагали підзвітності. Багато громадян сумнівалися, як зрештою режим, який витратив такі величезні суми на оборону, покликав на допомогу сторонніх осіб, не мусульман, коли відчували загрозу. У внутрішньополітичній сфері виникли два опозиційні рухи, один ісламістський, а другий ліберальний і модерністський, і змусив Фахда здійснити кілька ініціатив.

Економічні наслідки війни в Персидській затоці були значними, оскільки Саудівська Аравія розміщувала та надавала допомогу не лише іноземним військам, але й цивільним громадянам Кувейту, одночасно виганяючи єменців та йорданців, країни яких підтримали Ірак дипломатично. Саудівська Аравія придбала нову зброю з-за кордону, збільшила чисельність власних збройних сил та надала фінансові субсидії ряду іноземних урядів. Зростання видобутку нафти в Саудівській Аравії та істотно вищі ціни на світовому ринку нафти забезпечили певну компенсацію саудівській економіці. Однак валовий внутрішній продукт на душу населення лише дещо зростав протягом 1990-х років і фактично впав за кілька років. Млява економіка – в країні, яка, як інакше, вважається надзвичайно заможною - у поєднанні із зростанням безробіття сприяє занепокоєнню, що створило подальше зростання громадянських заворушень.

Одним із перших важливих кроків для поліпшення ситуації в Саудівській Аравії був випуск королем Фахдом 1 березня 1992 року трьох важливих указів: Основного урядового закону; Статуту Консультативної ради; та Статуту регіонів. У той час як Фахд відповідав на вимоги щодо більшої підзвітності уряду, перший та другий декрети містили ряд квазіконституційних положень. Але оскільки уряд часто заявляв, що Коран і сунна (практика) Пророка є конституцією країни, він намагався заявити, що в Саудівській Аравії не було "конституційного вакууму" і що нові закони підтверджують існуючі практики.

Саудівська дилема полягала у тому, щоб відповісти на інакомислення, зробивши якомога менше фактичних змін. Основний урядовий закон змінив процес обрання спадкоємця престолу шляхом розширення кандидатів на онуків Ібн Сауда, закріпив право короля вибирати свого спадкоємця, встановив право на приватне життя і заборонив порушення прав людини без поважних причин. Статутом Консультативної ради було створено дорадчий орган із 60 (згодом розширений до 120) членів. Хоча скликання ради дало вигляд кроку до більш представницького уряду, рада фактично була призначена королем і могла бути розпущена ним за бажанням.

Фахд чітко дав зрозуміти, що не мав на увазі демократію: "Система, заснована на виборах, не узгоджується з нашим ісламським віросповіданням, яке [схвалює] уряд шляхом консультацій [шура]". []

Після війни в Перській затоці ісламістська опозиція Саудівської Аравії стала більш впливовою. Її складали не такі екстремісти, як Джухайман. Натомість високоосвічені науковці та ісламські проповідники з нижчих верств. Головними представниками були два харизматичні проповідники - Салман аль-Авда та Сафар аль-Хавала. Основною їхньою скаргою було те, що режим не діяв відповідно до того, що опозиція визначала як належні ісламські норми у зовнішніх та внутрішніх справах. Критика уряду не була дозволена в Саудівській Аравії, але у вересні 1992 р. група, пов'язана з двома священнослужителями, опублікувала зухвалий, тривалий і детальний документ під назвою "Меморандум про заохочення", в якому вони проявили невдоволеність надфінансованих військових, які не виправдали сподівань, за прославлення декадентського та вестернізованого способу життя, а також за те, що не дозволяють висловлювати різні ісламістські думки в друкованих виданнях та на ефірах.

Перша організована сунітська ісламістська опозиційна група в Королівстві, Комітет захисту законних прав (CDLR), була створена в 1993 році. Комітет не був правозахисною організацією західного зразка, - як могло б припустити його англomовне твердження, а опозиційною групою, яка вимагала від режиму діяти відповідно до суворих ісламських норм, на базі яких була заснована країна. Її початковими членами були священнослужителі та університетські викладачі, і вони швидко розповсюдили своє повідомлення за допомогою телефонного факсу та, пізніше, Інтернету.

У червні 1996 р. Масивний вибух прорвав житловий комплекс, де проживав персонал ВПС США. Дев'ятнадцять американських військовослужбовців загинули, а сотні отримали поранення. Цей вибух залишався нерозкритим, але влада США та Саудівської Аравії припустила, що до цього причетні саудівські шіїти, яких підтримує Іран.

Хоча вони все ще активно проводили агітаційні кампанії з-за кордону – особливо в Інтернеті, але протягом 90-х років ісламісти не влаштовували гучних акцій в межах королівства. Вказувало на те, що кронпринц Абдулла – який фактично керував повсякденними справами після того, як Фахд переніс інсульт у 1995 році – або досягнув якоїсь згоди з ісламістськими лідерами, або отримав від них певний пільговий період. У 1999 р. Уряд наказав звільнити опозиційних священнослужителів аль-Авалі та аль-Ауда, і, хоча не було жодних вказівок на умови їх звільнення, після цього двоє утримались від публічної критики **королівської родини.**

Набагато грізнішим був розвиток мережі за межами королівства, пов'язаної з бен Ладеном, відомим представником Аль-Каїди. Незважаючи на те, що не було прямих нападів на режим ні вдома, ні за кордоном, "Аль-Каїда" влаштувала низку жорстоких нападів на цілі США по всьому світу. Ці напади завершилися терактами 11 вересня в 2001 році.

Зовнішня політика після закінчення війни в Перській затоці. Саудівська Аравія заборгувала величезну суму перед країнами, сили яких перемогли Ірак, особливо перед США. Королівство погасило цей борг частково закупівлею великої кількості зброї у американських фірм та підтримкою мирного процесу між Ізраїлем та палестинцями під керівництвом США. Однак після війни королівство також прагнуло розвивати тісніші відносини з іншими регіональними державами, особливо з Іраном.

Саудівська Аравія відіграла закулісну роль у ізраїльсько-палестинських мирних переговорах, переконавши Сирію взяти участь у жовтневій конференції в Мадриді 1991 року, яка відкрила післявоєнний мирний діалог у регіоні; Саудівська Аравія мала статус спостерігача на конференції та брала активну допомогу пом'якшити позицію Сирії щодо Ізраїлю, хоча і з малою користю. Після підписання Ослонських угод між Ізраїлем та Організацією визволення Палестини (ООП) у 1993 р. Уряд подолав гнів на голову ООП Ясіра Арафата за підтримку Іраку під час війни в Перській затоці та пообіцяв великі суми грошей на підтримку розвитку Палестинської автономії. У 1994 році саудівці, підбадьорені

Сполученими Штатами, очолили Раду з питань співробітництва в Перській затоці (GCC), відмовившись від тривалого бойкоту Ліги арабських країн, який прямо чи опосередковано веде бізнес із Ізраїлем.

Оскільки Ірак, здавалося б, був покараний війною в Персидській затоці, увага Саудівської Аравії щодо регіональної безпеки звернулася до Ірану, який, з моменту ісламської революції, нібито прагнув поширити революцію до інших країн регіону зі значним населенням шиїтів, таких як Ірак, Ліван, Бахрейн та Саудівська Аравія. Рішуче виступаючи проти Ірану, уряд Саудівської Аравії також дотримувався політики США щодо «подвійного стримування» (тобто, ізолюючи Іран та Ірак), в якій Сполучені Штати прагнули зобразити Іран як державу, яка підтримує тероризм.

Однак до 1996 р. зобов'язання Саудівської Аравії перед Сполученими Штатами щодо підтримки під час війни почало слабшати. Саудівські лідери, особливо Абдулла, почали розвивати тісніші відносини з Іраном. Абдулла, прагнучи відставати свою політику від непопулярної прозахідної політики Фахда, очевидно, оцінив, що Сполучені Штати будуть продовжувати підтримувати сім'ю Саудів, незважаючи на антипатію США до Ірану, і тому приділив свою увагу на покращення регіональних відносин. Незабаром представники Ірану та Саудівської Аравії вступили в переговори, лідери двох країн співпрацювали у кількох питаннях. Також королівство вирішило кілька давніх прикордонних суперечок; ці дії включали значне перекроювання кордону з Єменом.

Врешті-решт, найбільша перешкода для американо-саудівських відносин виникла всередині королівства – від громадян Саудівської Аравії, які брали участь у терактах 11 вересня та інших терактах проти США. Багато американців підтримували думку, що королівська сім'я завдяки заклала основи для зростання таких бойових груп, як "Аль-Каїда", і що після терактів мало що допомогло відстежити бойовиків або відвернути майбутні звірства. Ця точка зору була посилена, коли у 2003 р. Уряд Саудівської Аравії відмовився підтримувати чи брати участь у війні в Іраку між силами США та Іраку, що, на думку деяких, було спробою королівської сім'ї заспокоїти ісламістських радикалів королівства. Того

ж року саудівські та американські урядовці домовились вивести всі військові сили США з саудівської землі. У грудні 2005 р. Саудівська Аравія офіційно вступила до Світової організації торгівлі.

Відносини між Іраном та Саудівською Аравією погіршились після покращення у 1990-х. Зняття режиму Саддама Хусейна, ворожого як Саудівській Аравії, так і Ірану, у 2003 р. відкрило нову арену для конкуренції між двома країнами. Саудівці побоювались, що обраний уряд Іраку буде природним іранським союзником, враховуючи значну більшість іракських шиїтів. Саудівські чиновники також висловили побоювання, що іранська програма ядерної енергетики приховує приховані спроби розробки ядерної зброї.

Спалах народних акцій протесту проти багатьох укорінених урядів Близького Сходу в 2011 р., який назвали "арабською весною", поставив перед зовнішньою політикою Саудівської Аравії нові виклики. Загалом уряд Саудівської Аравії намагався використати своє багатство та вплив для стримування революційних змін. У 2011 р. уряд очолив розгортання військ GCC в Бахреїні, щоб допомогти придушити там масові протести. Він також розподілив фінансову допомогу для підкріплення монархій, які стикаються з акціями протесту в Йорданії, Марокко та Омані. Однак Саудівська Аравія підтримала повстання проти недружніх режимів Башара Асада в Сирії та Муамара Аль Каддафі в Лівії.

У 2015 р. Саудівська Аравія здійснила своє найсильніше військове втручання в регіональну кризу на сьогодні, коли очолила сили коаліції у повітряних ударах проти повстанців в Ємені, маючи на меті підтримку уряду Абд Раббу Мансура Хаді. Однак авіаудари не дали вирішального результату, і втручання, яке, як видається, в планах мало тривати лише кілька місяців, розтягнулося на багаторічну кампанію. Тривалі напади мали велику ціну для Ємену. В результаті повітряних ударів часто вбивали цивільне населення та порушували життєво важливі служби, що суттєво погіршувало і без того тяжку гуманітарну ситуацію в Ємені. Очевидне небажання Саудівської Аравії коригувати свою тактику викликало міжнародну критику та осуд, і в 2016 р. група

експертів ООН доповіла Раді Безпеки, що деякі дії Саудівської Аравії в Ємені, можливо, становили військові злочини.

У країні відбувся мирний перехід влади в 2005 р., коли після смерті Фахда 1 серпня Абдулла зійшов на трон. Спочатку він прагнув заспокоїти радикальні ісламістські голоси – адже вони прагнули покласти край правлінню династії Саудитів, проте випадки антисаудівського та антизахідного насильства в межах країни змусив його вперше наказати застосовувати силу служби безпеки проти деяких екстремістів. У той же час, у 2005 р. Абдулла відповів на вимоги про більшу політичну інклюзивність, провівши перші муніципальні вибори в країні на основі виборчого права серед дорослих чоловіків.

Невизначеність щодо правонаступництва в королівстві була ще одним джерелом внутрішнього занепокоєння, і наприкінці наступного року Абдулла видав новий закон, що уточнює політику правонаступництва в країні. Серед змін було створення Комісії вірності, яка мала на меті брати участь у виборі наслідного принца – раніше завданням одного короля, і контролювати плавний перехід влади.

У лютому 2009 р. Абдулла здійснив низку широких змін уряду, які торкнулися таких сфер, як судочинство, збройні сили та різні міністерства. Серед його рішень слід відзначити заміну старших осіб в судовій системі та релігійній поліції більш поміркованими кандидатами та призначення першої заступниці міністра – жінки в країні, якій було доручено наглядати за освітою дівчат. У вересні 2011 р. Абдулла заявив, що жінкам буде дозволено голосувати на муніципальних виборах і балотуватися на виборах, починаючи з виборів 2015 р. Він також повідомив, що жінки будуть призначені для роботи в Консультативній раді.

Питання про правонаступництво саудівського королівства знову виникли зі смертю спадкоємця – принца Султана ібн Абда аль-Азіза в жовтні 2011 р. Через кілька днів після смерті Султана новим міністром внутрішніх справ був названий Наєф ібн Абд аль-Азіз (кронпринц). Найеф помер у червні 2012 р., а його наступником на посаді став його брат Салман ібн Абд аль-Азіз. Незважаючи на

утворення Ради вірності у 2006 р., механізми визначення лінії правонаступництва за синами Ібн Сауда (усі похилі за віком) залишалися незрозумілими.

Незважаючи на те, що Саудівська Аравія уникнула масових повстань у 2011 р., що призвели до повалення закріплених режимів у Тунісі, Єгипті та Лівії, наслідки регіональних потрясінь відчувалися всередині країни. У провінції Аль-Шаркія (східна), де концентрація шиїтів була найвищою, періодично проводились демонстрації. Їх швидко придушила влада Саудівської Аравії, яка зазвичай прагнула звинуватити в заворушеннях іранські змовників.

У зовнішніх справах Саудівська Аравія прагнула зберегти регіональний статус-кво, використовуючи свої фінансові, дипломатичні та військові ресурси для обмеження наслідків революційних повстань у сусідніх країнах. У Бахрейн та Об'єднані Арабські Емірати Саудівська Аравія відправила військові сили з 1500 військовослужбовців, щоб допомогти сунітській королівській родині та уряду, в якому домінують суніти, придушити повстання під керівництвом членів шиїтів в 2011 р. Тим часом в Єгипті Саудівська Аравія надала підтримку під час військового перевороту в 2014 р.

Абд Аллах помер 23 січня 2015 р., а його наступником став Салман. У своїх перших заявах як король, Салман пообіцяв зберігати поступовість у політиці свого попередника.

На момент вступу на престол королю Салману було вже 79 років, і, як повідомлялося, він страждав на хронічні проблеми зі здоров'ям, викликаючи занепокоєння щодо стабільності монархії в наступні роки. Трон пройшов між синами Ібн Сауда з моменту його смерті в 1953 році, і, хоча це покоління старіло, Салман був не останнім з них. Занепокоєння ще більше посилилося тим фактом, що сам Салман став спадкоємцем лише після смерті двох інших людей до нього. Можливість коронних принців швидко помирати по мірі того, як їх покоління постаріло, викликало побоювання потенційної кризи спадкоємства.

У березні 2015 р. Салман призначив свого племінника Мохаммеда бін Найефа, Міністра внутрішніх справ, кронпринцом, і, таким чином, вперше онук Ібн Сауда був наступним у черзі на престол. Однак Мухаммеда бен Найефа

незабаром затьмарив син Салмана, Міністр оборони і заступник принца Мохаммед бен Салман, який, незважаючи на те, що йому було лише 29 років, коли його батько зійшов на трон, взяв портфель гучних вітчизняних справ і питання зовнішньої політики. У червні 2017 р. Мохаммеда бен Насфа замінив Мохаммед бен Салман на посаді спадкоємця престолу.

Мохаммед бен Салман вже був активним розробником у політичних процесах, перш ніж стати спадкоємцем. Будучи негайно призначеним Міністром оборони після становлення батька, він швидко розпочав агресивну військову політику в Ємені, відому як операція "Вирішальний шторм". У березні 2015 р. Саудівська Аравія очолила коаліцію здебільшого країн Перської затоки у військовій інтервенції в Ємені для порятунку уряду Абд Раббух Мансур Хаді в результаті повстання шитської групи з центром на півночі Ємену. У березні розпочалося важке авіаційна бомбардування та морська блокада, а наземні війська коаліції увійшли до країни в серпні. Незважаючи на масштаби нападу та перевагу озброєння коаліції Саудівської Аравії бої вступили в тривалий глухий кут. Вплив конфлікту на цивільне населення Ємену було катастрофічним: в результаті бомбардувань загинули невинні люди, зруйновано інфраструктуру та порушено проведення гуманітарних операцій, а блокада скоротила потік їжі та ліків у країну. Тим не менш, втручання Саудівської Аравії з метою запобігання захопленню Ємену групою, підтриманою Іраном, було визнано багатьма саудівцями необхідним для стримування іранського впливу та сприяло зміцненню профілю Мохаммеда.

Як наслідний принц, Мохаммед проводив агресивну зовнішню політику в регіоні. В основному зосереджувались на стримуванні іранського впливу, намагаючись встановити домінування Саудівської Аравії в регіоні. Риторика проти Ірану стала більш стислою: Мохаммед звинуватив Іран у "прямій військовій агресії" за постачання зброї повстанцям. Він також очолив блокування проти Катару не тільки за його дружні стосунки з Іраном, але й за підтримку інших конкуруючих суб'єктів у регіоні, таких як "Брати-мусульмани" та "Хамас". Серед найнахабніших прикладів його агресивної зовнішньої політики був вплив

Саудівської Аравії на раптову відставку прем'єр-міністра Лівану Саада аль-Харірі під час візиту до Ер-Ріада в листопаді 2017 р.; після значного міжнародного тиску уряд Саудівської Аравії дозволив Харірі повернутися до Лівану, де він негайно скасував свою відставку.

Внаслідок падіння цін на нафту, що спричинило зростаючу фіскальну кризу в королівстві, Мохаммед просунув амбіційні ініціативи щодо зміни економіки та фінансів. У 2016 р., до того, як він став кронпринцом, він представив стратегію Vision 2030 – масштабну програму зменшення залежності Саудівської Аравії від доходів від нафти шляхом диверсифікації її економіки та зробить її більш відкритою для іноземних інвестицій. Були представлені плани продати 5% Saudi Aramco, національної нафтової компанії, в рамках найбільшого первинного публічного розміщення акцій (IPO) в історії та зібрати 100 мільярдів доларів для компанії. Мохаммед також оголосив проєкт будівництва мегаполісу Неом на 500 мільярдів доларів, задуманий як інноваційний комерційний та промисловий центр уздовж Червоного моря.

Відповідно до цих зусиль уряд розпочав впровадження низки соціальних реформ. Уряд оголосив, що видаватиме туристичні візи для розважальних заходів, таких як концерти та спортивні заходи, і скасував 35-річну заборону на відвідування кінотеатрів. Жінки отримали більше свободи, намагаючись збільшити свою участь в робочих процесах. Серед знятих обмежень була заборона на водіння автомобіля для жінок, та уряд почав видавати водійські посвідчення жінкам у червні 2018 р.

Однак, хоча деякі обмеження щодо жінок були скасовані, спостерігачі відзначили зростання кількості арештів людей, які протестували проти багатьох інших обмежень щодо жінок. Більше того, незвичайні закони, що перешкоджали автономії жінок, потрапили в центр уваги у січні 2019 р., коли саудівська жінка Рахаф Мохаммед втекла до іншої країни, щоб уникнути контролю над своєю родиною. Її важке становище привернуло увагу міжнародної організації до суворості системи опіки та піклування в Саудівській Аравії, яка вимагає від саудівських жінок різного віку отримання дозволу від чоловіка або законного

опікуна на поїздки або прийняття різноманітних рішень. В останні роки опікуни в Саудівській Аравії могли навіть використовувати додаток для смартфонів, що полегшує чоловікам видачу дозволу віддалено – технологічний прогрес полегшив жінкам робити більше без супроводу, але також було відзначено рівень ефективності, що надає чоловікам ще більше контролю над жінками. У серпні 2019 р. ухвалено низку законів, що дозволяють саудівським жінкам виїжджати за кордон без дозволу опікунів (тобто, чоловіків), а також дозволили жінкам отримувати сімейні документи та опіку над неповнолітніми дітьми та реєструвати народження, шлюби та розлучення.

Тим часом уряд також застосував більш авторитарний підхід, щоб уникнути потенційних політичних викликів. Десятки принців, керівників підприємств та вищих чиновників були заарештовані в листопаді 2017 р. в результаті несподіваного розмаху, описаного владою як антикорупційну акцію. Оскільки серед затриманих осіб були одні з найбагатших і наймогутніших діячів Саудівської Аравії, багато спостерігачів підозрювали, що справжньою метою акції було дещо інше. Багатьох звільнили лише після того, як вони передали державі частковий контроль над своїм бізнесом або виплатили мільярди доларів.

Репресії проти інакомислячих почали отримувати значну міжнародну увагу наприкінці 2018 р. Після того, як Канада закликала звільнити ув'язнених політичних дисидентів, Саудівська Аравія звинуватила Канаду у порушенні її суверенітету, вислала її посла і заморозила будь-яку нову торгівлю з країною.

У жовтні стало очевидним, що саудівські чиновники координували позасудове вбивство в консульстві Саудівської Аравії в Стамбулі Джамалю Хашоггі, видатного журналіста та урядового критика, який колись був радником королівської родини. Як свідчення, отримані після первинних відмов уряду Саудівської Аравії, міжнародний резонанс продовжував зростати. Вбивство Хашоггі особливо хвилювало міжнародне співтовариство, оскільки воно було вчинене на чужій землі проти когось, хто проживав у вигнанні. Інцидент зруйнував імідж Мохаммеда за кордоном як реформатора та звернув увагу на його придушення інакомислячих.

Оскільки через скандал відносини зіпсувалися з багатьма міжнародними компаніями та політичними структурами, Мохаммед з гучними візитами відвідав країни Південної Азії та Китай в лютому 2019 р. Він отримав особливо теплі привітання в Пакистані та Індії, які все більше залежали від інвестицій Саудівської Аравії. Поки він був у Китаї, найбільшому торговому партнері Саудівської Аравії, дві країни домовились про 35 економічних угод на суму 28 млрд доларів. Багато спостерігачів вважали, що поїздка, що тривала тиждень, була розроблена для стримування міжнародної критики, демонструючи державну майстерність Мохаммеда.

Тим часом, на тлі війни в Ємені, Хуті на півночі Ємену ставали дедалі агресивнішими в атаці на Саудівську Аравію в середині 2019 року. Як ракети, так і безпілотники вразили кілька цілей, включаючи цивільний аеропорт в Абху та військову авіабазу в Асірі, а також цілі, пов'язані з видобутком нафти та комунальними послугами. 14 вересня 2019 р. два великих саудівських нафтопереробних підприємства в Абкайку та Хурайсі були обстріляні серією ударів безпілотників, тимчасово зупинивши половину видобутку нафти в країні. Хусі взяли на себе відповідальність за страйки, які були більш ефективними та віддаленими від попередніх страйків. Однак США звинуватили Іран, заявивши, що американська розвідка показала, що страйки були розпочаті з півночі. Саудівські чиновники також заявили, що страйки відбувалися не з Ємену.

Тим не менш, саудівська нафтова промисловість швидко відновилася, і в березні 2020 р. вона втягнула Росію в цінову війну, затопивши ринок власною нафтою, намагаючись розширити свою частку на ринку. Обидві країни розійшлися тому, що потрібно реагувати на раптовий спад глобального попиту на нафту через пандемію COVID-19, яка загрожувала доходу обох країн та частці ринку. Домовленість про скорочення виробництва була досягнута в середині квітня, але попит (і, отже, доходи Саудівської Аравії) продовжували залишатися низькими, що змусило Саудівську Аравію вжити жорстких заходів, щоб компенсувати частину дефіциту.

Також у березні були затримані сотні видатних державних службовців. Серед затриманих були члени королівської родини, наближені до престолу, включаючи молодшого брата короля Салмана Ахмада та колишнього спадкового принца Мохаммеда бен Найефа.

У міру продовження глобальної пандемії COVID-19 саудівські чиновники оголосили, що лише небагатьом місцевим саудівським паломникам буде дозволено проводити щорічний ритуал хаджу в Мекці. Окрім релігійного та історичного значення такого обмеження, загалом призупинення релігійного туризму обійдеться економіці Саудівської Аравії приблизно в 12 мільярдів доларів втрачених доходів.

Міжнародні суперечки. Саудівська Аравія зміцнила свій залізобетонний бар'єр безпеки вздовж ділянок нині повністю визначеного кордону з Єменом, щоб зупинити незаконну транскордонну діяльність. Кувейт і Саудівська Аравія продовжують дискусії щодо морського кордону з Іраном. Єгипет повернув Саудівській Аравії острови Тиран і Санафір.

Біженці та внутрішньо переміщені особи: особи без громадянства: 70 000 (2019 р.); варто зауважити, що тисячі бедуїнів (арабів без громадянства) є нащадками кочових племен, які не були офіційно зареєстровані при встановленні національних кордонів, тоді як інші мігрували до Саудівської Аравії у пошуках роботи. Деякі мають тимчасові посвідчення особи, які необхідно поновлювати кожні п'ять років, але їх права залишаються обмеженими. Більшість палестинців мають лише законний статус резидента, деякі єменці були позбавлені громадянства після позбавлення паспортів, коли Ємен підтримав Ірак під час вторгнення до Кувейту в 1990 році. Саудівські жінки не можуть передати своє громадянство своїм дітям, тому, якщо вони виходять заміж не за громадянина Саудівської Аравії, то їх діти ризикують лишитись без громадянства.

Торгівля людьми. Саудівська Аравія – країна, як пункт призначення для чоловіків та жінок, які піддані примусовій праці та, в меншій мірі, примусовій проституції. Чоловіки та жінки з Південної та Східної Азії, Близького Сходу та Африки, добровільно подорожують до Саудівської Аравії в якості домашньої

прислуги або низько кваліфікованих робітників, згодом стикаються з умовами вимушеного рабства, включаючи несплату та утримання паспортів. Деякі працівники-мігранти змушені працювати на невизначений термін після закінчення строку дії контракту, оскільки їхні роботодавці не надають їм необхідну виїзну візу. Жінки, що працюють на дому, особливо вразливі через свою ізоляцію в приватних будинках. Вважається, що жінок, переважно з азіатських та африканських країн, примушують до проституції в Саудівській Аравії, тоді як інших іноземних жінок викрадали та змушували до проституції після втечі від жорстоких роботодавців. Діти з Південної Азії, Східної Африки та Ємену підлягають примусовій праці як жебраки та вуличні торговці в Саудівській Аравії за сприяння злочинних банд. Саудівська Аравія не повністю відповідає мінімальним стандартам щодо ліквідації торгівлі людьми, однак вона докладає для цього значних зусиль. Урядовці та релігійні лідери високого рівня продемонстрували політичну волю щодо боротьби з торгівлею людьми та публічно визнали проблему, зокрема, примусову працю. Уряд повідомив про збільшення кількості кримінальних переслідувань та засуджень осіб, які вчинили даний злочин. Однак він не проводив попереднього розслідування та притягнення до відповідальності роботодавців за потенційні злочини, пов'язані з торгівлею робочою силою, після їхнього утримання заробітної плати та паспортів працівників, які є незаконними. Органи влади систематично не застосовували формальних критеріїв для попереджувальної ідентифікації жертв, в результаті чого деяких невстановлених жертв арештовували, затримували, депортували та інколи притягували до відповідальності. Наприклад, у 2014 році були виявлені жертви, які були спрямовані до служб захисту, але жертвам сексуальної торгівлі та жертвам торгівлі не було надано притулку та вони залишилися вразливими до покарання.

Як повідомлялося за останні п'ять років, торговці людьми експлуатують внутрішніх та іноземних жертв у Саудівській Аравії. Чоловіки та жінки - переважно з Південної та Південно-Східної Азії та Африки - добровільно мігрують до Саудівської Аравії, щоб працювати в різних секторах, включаючи

будівництво, сільське господарство та побутове обслуговування. Багато з цих низькокваліфікованих робітників працюють у неякісних умовах, що підвищують ризик примусової праці. Деякі торговці людьми або недобросовісні брокери робочої сили незаконно вербують мігрантів для роботи в Саудівській Аравії, а згодом змушують їх працювати в домашньому рабстві або в борговій кабалі. В'їзд без документації через південно-західний кордон Королівства служить ключовою брамою для вразливих працівників Ємену, Ефіопії та Сомалі. Населення трудових мігрантів у Королівстві продовжувало залишатися найбільшою групою ризику для торгівлі людьми, особливо домашніми працівниками через свою ізоляцію в приватних будинках та вразливість до зловживань з боку роботодавців. За даними Генерального органу статистики, в Саудівській Аравії перебуває приблизно 13,1 млн іноземних працівників; найбільше осіб за звітний період було з Бангладешу, Єгипту, Ефіопії, Індії, Індонезії, Пакистану, Філіппін, Судану та Ємену. У попередні роки уряд притягнув до відповідальності деяких іноземних громадян, які могли бути причетними до торгівлі людьми або пов'язаних з ними злочинів, і засудив їх до смертної кари. Невиплата або несвоєчасна виплата заробітної плати залишаються головною скаргою іноземних працівників у Королівстві, тоді як роботодавці, які затримують паспорти робітників, також залишаються важливою проблемою. Зловмисники торгівлі людьми включають підприємства будь-якого розміру, приватні сім'ї, кадрові агентства як в Саудівській Аравії, так і в країнах, що направляють робочу силу.

Через вимогу Саудівської Аравії за її спонсорською системою іноземні працівники отримують дозвіл на виїзну візу від своїх роботодавців, щоб мати змогу легально виїхати з країни, деякі робітники змушені працювати понад термін дії контракту, оскільки їх саудівські роботодавці використовують санкціоновані інструменти як частину примусової схеми. Незважаючи на те, що уряд вжив початкові кроки щодо реформування цієї системи та зменшення відповідальності працівників, система продовжує заважати багатьом працівникам виїжджати з країни та підвищує вразливість трудових мігрантів. Незважаючи на те, що більшість робітників-мігрантів підписують контракти, що розмежовують їх права,

деякі з них повідомляють, що умови праці суттєво відрізняються від тих, що зазначені в їхніх контрактах. Інші працівники взагалі ніколи не бачать трудових контрактів, підвищуючи ризик примусової праці та примусу на основі боргу. Крім того, деякі працівники-мігранти добровільно укладають незаконні домовленості, коли шукають роботу на фрілансі, одночасно платячи громадянину Саудівської Аравії за спонсорство первинного дозволу на проживання, стаючи таким чином вразливим до вимагання та примусу на основі боргів з боку спонсорів. Деякі мігранти з Ємену та Африки, які незаконно в'їжджають у Саудівську Аравію – мимоволі чи через контрабанду (через єменський кордон), можуть стати жертвами торгівлі людьми. Попередні звіти стверджували, що деякі громадяни Саудівської Аравії займалися сексуальним туризмом за кордоном, де вони вступали в тимчасові або сезонні необмежувальні "шлюби", що включали оплату за короткочасний сексуальний доступ до дітей та інших осіб. У Саудівській Аравії жебрацтво з боку жінок та дітей залишається проблемою, до того ж ті, є вразливими до примусової праці, що відбувається під час священного місяця Рамадан та мусульманських паломництв – Хаджу та Умри. Населення дітей-жебраків складається переважно з дітей-мігрантів без супроводу, здебільшого з Ємену та Ефіопії, але приблизно 5% – це діти саудівських громадян. Торговці змушують деяких із цих жінок та дітей працювати в рамках організованих жебрацьких кілець.

Будучи лідером багатонаціональної коаліції, яка розпочала військові операції проти повстанських сил Хусі в Ємені в 2015 році, Саудівська Аравія платила, матеріально підтримувала, навчала і командувала Силами швидкої підтримки Судану. ЗМІ стверджували, що суданські офіцери, пов'язані із Суданськими силами швидкої підтримки (РСБ), брали хабарі у сімей, щоб дозволити неповнолітнім служити учасниками бойових дій в Ємені. Нібито офіцери Саудівської Аравії навчали та здійснювали тактичний контроль над деякими підрозділами РСБ. У минулих звітах стверджувалося, що в деяких випадках Саудівська Аравія фінансувала єменських ополченців, які наймали неповнолітніх на посади учасників бойових дій, і що уряд Саудівської Аравії

забезпечував зарплату, форму, зброю та навчання суданським учасникам бойових дій (зокрема, дітям 14-17 років) в Ємені. .

Менш серйозною проблемою є **розповсюдження та вживання наркотиків** регулярно виконується смертна кара над наркоторговцями, причому іноземців засуджують та страчують також, але непропорційно.

Отже, Саудівська Аравія, країна що активно розвивається як в соціальній, так і економічній сфері. Не дивлячись на те, що держава має абсолютно консервативний лад, робляться рішучі кроки для модернізації соціальної сфери. Наприклад, лише кілька років тому уряд почав привертати увагу до проблем свободи жінок, навіть таких як – можливість водити автомобіль. Важливо, що уряд Саудівської Аравії значно вдосконалив законодавство задля протидії відмиванню грошей. Окрім того, в економічному секторі усі сили задіяні для зменшення впливу від продажу нафти.

2.3. Короткий історичний нарис формування державності країни

Держава Саудитів виникла в Аравії в XVIII ст. на основі рухів мусульманських реформаторів – ваххабітів [41].

Кочові арабські племена мешкали на Аравійському півострові ще в 2 тис. до н.е. На узбережжі Червоного моря в 1 тис до н.е. виникло Мінейське королівство. Його столиця знаходилася на території нинішнього Ємену та мала назву Карна (нині це м. Ходейда). Королівство існувало протягом 1200-650 рр. до н.е. На східному узбережжі існувала федеративна держава Ділмун. Панували над Аравією Савське царство (930-115 рр. до н.е.) та Хім'яритське королівство (115 р до н.е. – 525 р. н.е.). Римська імперія в 24 р. до н.е. здійснила безуспішну спробу завоювати Аравію з метою контролю над торгівлею прянощами. На південь Аравії нападали абіссінці та утворювали там королівства. Відбувалось це протягом 340-378 рр. н.е. та 525-575 рр. н.е. У 570 р в м. Мекка народилась людина, яка стала відома як пророк Мухаммед. Він створив нову релігію – іслам, яка згодом стала світовою. Послідовники Мухаммеда були відомі як халіфи. Вони розповсюджували іслам і завойовували практично весь Близький Схід, створивши

протягом 632-661 рр. державу під назвою Арабський халіфат. До її складу, окрім Аравії, увійшли Сирія, Палестина, Ліван, Ірак, Єгипет, Персія. За Омейядів (661-775 рр.) столицею халіфату вважався Дамаск. Династія Аббасидів (750-1258 рр.) мала за столицю Багдад. Іслам швидко поширювався, а його батьківщина виявилася при цьому не центром, а периферією. Князівство Хіджаз (західна частина Аравії) вперше згадується в 1201 р., коли там почала правити династія Хашимітів. У 1258 р. завоювання Аравії розпочали єгипетські мамлюки. На 1269 р. практично вся територія сучасної Саудівської Аравії знаходилася під владою Єгипту. У 1517 р. контроль над країною перейшов до Османської імперії. У 1508 р. португальці загарбали Оман, але в 1650 р. їх звідти прогнали. Неджд – князівство в Центральній Аравії з'явилося в 1735 р. воно було залежним від Османської імперії. Нинішня правляча династія Саудів бере початок з XV ст. У 1745 р. Мохаммед ібн Сауд (правитель Дерії, одного з еміратів у складі Неджду) поєднав зусилля з Мухаммедом ібн Абд аль-Ваххабом, який зумів надати ісламу нові стимули. Спираючись на вчення ваххабізму, Сауди заходилися консолідувати свою владу на півострові. Ваххабіти здійснили походи на Ірак і Сирію, а в 1806 р. захопили Мекку. Протягом 1812-1818 рр. османські війська завдали ваххабітам кількох поразок. Ер-Ріяд став столицею емірату Саудів у 1839 р. Громадянська війна сибухнула 1865 р.; вона послабила країну, чим скористалися сусіди та розділили територію між собою. Ваххабіти тим часом продовжували боротьбу за владу. У 1902 р. емір Абдул Азіз ібн Сауд за допомогою невеликого загону кінноти зненацька захопив Ер-Ріяд. За стоном на 1906 р. його війська контролювали весь Неджд. Провінцію Хіджаз продовжували контролювати турки. У середині 1916 р. араби Хіджазу повстали проти них. Повстанням керував англійський полковник Т. Е. Лоуренс. У 1926 р. практично вся територія нинішньої Саудівської Аравії опинилася під контролем Ібн Сауда. Королівство Саудівська Аравія було проголошене 22 вересня 1932 р. До його складу ввійшли чотири племінні утворення: Хіджаз, або Касім (північний захід), Азір (південний захід), Неджд (центр), та Аль-Хаса (схід). Велика Британія визнала короля Ібн Сауда (1932-1953 рр.) правителем Неджду, Касіму та Аль-

Хаси ще в 1915 р., зобов'язалася сплачувати йому місячно 5 тис. Фунтів стерлінгів і надавати зброю в обмін на його відмову від претензій на арабські емірати Аравійського півострова, що знаходилися під британським протекторатом. Ібн Сауд погодився також узгоджувати з Великою Британією свою зовнішню політику. Перші кроки існування королівства були важкими. Надходження від релігійних відвідувачів Мекки та Медіни різко скоротилися. На щастя, нагодилися нафта. Концесії. На розробку нафтових родовищ наддали 1932 р. компанії з США «Стандард ойл». Експорт нафти розпочався в 1938 р. Названу компанію в 1944 р. перетворили на «Арабо-Американську нафтову компанію» (АРАМКО). Король Абдул Азіз ібн Сауд помер 9 вересня 1953 р. Після його смерті новий король – другий син Сауд ужив деяких заходів щодо модернізації країни. Через економічну кризу та загострення внутрішньополітичної ситуації король Сауд змушений був 30 березня 1962 р. фактично передати владу брату Фейсалу, а 2 листопада 1964 р. зрікся престолу на користь Фейсала. Короля Фейсала 25 березня 1975 р. застрелив власний полемінник. Новим королем став слабкий на здоров'я Халед, який сидів на престолі до своєї смерті 13 квітня 1982 р. Трон перейняв четвертий син Ібн Сауда – Фахд, який доводиться Сауду, Фейсалу та Халеду братом зі сторони батька. Саудівська Аравія брала активну участь у близькосхідній політиці. Для такої ролі в неї вдосталь грошей. Завдяки Саудівській Аравії в 1988 р. було розв'язано ліванську кризу. У 1990 р. війська ООН було надіслано до Саудівської Аравії для захисту нафтових родовищ від іракської агресії. Війна сил ООН проти Іраку сприяла як поглибленню у країні ісламського феодалізму, так і зміцненню продемократичних сил. У березні 1992 р. король Фахд створив Консультативну раду. Вона складається з 90 членів, призначуваних королем на 4 роки. Ця рада є квазіпарламентом не ж законодавчим, а лише з дорадчими функціями. В 1993 р. прийняли Основний закон (конституцію) країни. На думку короля Фахда, демократія не влаштовує регіон Перської затоки. Водночас він негативно ставився і до ісламського фундаменталізму.

З усього вище розглянутого можна зробити висновок, що територія Саудівської Аравії була населена ще до нашої ери, а зародження як держави відбулось після появи Мухамедда, та пізніше створенням Арабського халіфату. В формуванні державності були моменти піднесення і занепаду, головною причиною була, перш за все, роздробленість князівств. Оскільки Саудівська Аравія є осередком появи ісламу, то авторитет в своєму регіоні держава мала серйозний. Звісно, найважливішу роль у формуванні державності відіграв не тільки іслам, а й правляча династія Саудитів, які, власне, і проголосили «Королівство Саудівська Аравія».

2.4. Природні та історико-культурні ресурси країни

Туризм заснований на цільовому та розумному використанні туристичних ресурсів. Туристичні ресурси – специфічні властивості природного середовища, а також їх поєднання, прояви людської діяльності, природні, історичні, соціально-культурні об'єкти, які є предметами зацікавлення туристів, стимулюють їх до подорожі, здатні задовольнити їхні потреби у відновленні та розвитку фізичних, емоційних та інтелектуальних сил. Там, де немає туристичних ресурсів, туризм розвиватись не може.

Саудівська Аравія є однією з країн, що сприяє зростанню міжнародних туристичних прибуттів в близькосхідний регіон. Майже четверта частина (23%) відвідувачів регіону спрямовано до королівства Саудівська Аравія. Розвиток туристичної індустрії в даній країні опирається на подієві і культурно-історичні ресурси, спеціалізуючись на релігійному туризмі.

На країну припадає майже 80% території Аравійського півострова, на її території представлено значне різноманіття природних та історико-культурних ресурсів, унікальна природа пустель, поєднання архаїчних традицій та сучасної економіки, численні сакральні святині ісламського світу які є основою туристично-рекреаційного потенціалу країни.

Саудівська Аравія – країна з ортодоксальними ісламськими традиціями, що впливають на туристичні формальності, які довгий час робили Саудівську Аравію країною відносно закритою для масового туризму.

Разом з тим, уряд Саудівської Аравії вважає необхідним робити кроки у напрямку зняття залежності економіки країни від продажу нафти. При цьому основним напрямом перетворень та диверсифікації національної економіки обрано туристичну діяльність. Також уряд планує активно розвивати внутрішній туризм, розраховуючи відтягнути частину туристичних витрат, які мешканці країни витрачають за кордоном.

Головною причиною приїзду іноземців до Саудівської Аравії є саме святині і поклоніння їм. Основним видом міжнародного туризму в країні є релігійний. Паломництво до Саудівської Аравії засноване на традиціях ісламу.

На території країни розташовуються 2 дуже важливих для всього ісламського світу міста, а саме Мекка та Медіна, завдяки цьому у Саудівській Аравії дуже розвинений так званий event-туризм. Кожен мусульманин хоча б раз за життя повинен здійснити подорож до священних міст. Немусульманам в'їзд до Мекки заборонений.

Мекка розташована в гарячій, безплідній пустелі в оточенні гір. Головною святинею Мекки був і лишається нині чорний камінь Кааби. Паломництво до Мекки, у якому щороку беруть участь до 3 млн. віруючих із країн, де панує іслам, розпочинається за мусульманським місячним календарем у дванадцятому місяці, який називається Зуаль-хіджа.

На період хаджу віруючі входять у особливий стан - іхрам: читається спеціальна молитва, вдягається особливий білий одяг, який після закінчення земного шляху мусульманина стане його поховальним саваном. З цього моменту і до кінця хаджу забороняється зрізувати нігті й підстригати волосся.

Паломники прибувають до Джедди, а потім до Мекки, де відвідують мечеть Аль-Харам і здійснюють обряд поклоніння, який включає семиразовий обхід священного каменя Кааби, цілування його, пиття води із священного джерела

Земзем. Потім віруючі сім разів пробігають між двома вершинами пагорбів – Сафа і Марва.

На другому етапі хаджу паломники прямують у долину Міна, яка знаходиться у кількох кілометрах від Мекки і цілий день проводять на горі Арафат, де відбувається масова молитва і проголошується проповідь, наступна ніч проходить біля гори Муз-даліфа, а вдень кожен учасник хаджу має принести в жертву Аллаху вівцю чи барана. У цей день хадж закінчується. Його учасники отримують посвідчення про здійснення хаджу і розпочинається головне свято мусульман – свято жертвоприношення – ідальадха або курбан-байрам, яке триває 3-4 дні.

Головна святиня Медини – величезний комплекс мечеті Масджидан Набі (Мечеть пророка). Саме тут знаходяться могили пророка Мохаммеда, його доньки Фатіми, Абу Бакра, першого халіфа і батька однієї з дружин пророка та інших державних і релігійних діячів. Немусульманам дозволяється лише здалеку споглядати святі місця Медини. Не лише Мекка, а й її околиці є священною територією: тут заборонені війни, вирубка дерев, вбивство тварин (лише за необхідністю для харчування).

До сприятливих умов для розвитку туризму у Саудівській Аравії можна віднести екзотичні природні умови та м'який субтропічний клімат. Оксамитовий сезон у країні припадає на зимові місяці, що приваблює туристів із Європи.

Отож, Королівство Саудівська Аравія – країна природніх контрастів. Сюди варто приїхати заради приголомшливих гірських панорам Ель-Хіджаз, мальовничих пляжів, екскурсій по пустелях, де тисячоліттями кочують бедуїни, і національних парків з унікальною природою. Заради захоплюючого дайвінгу, азартного соколиного полювання і верблюжих конкурсів краси. Туристів також безперечно зацікавлять древні ісламські пам'ятки: в легендарні Мекку і Медину немусульманам в'їзд заборонений, але численні мечеті, палаці і фортеці доступні для відвідування.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРІВ ДЛЯ ЄВРОПЕЙЦІВ В КРАЇНУ

3.1. Аналіз головних дестинацій Саудівської Аравії

Місто Джедда. Джедда, «наречена Червоного моря», є головним портом та міським центром на західному узбережжі Аравійського півострова з видом на Червоне море [52]. Друге за величиною місто в Саудівській Аравії після Ер-Ріяду, Джедда – це стародавнє торгове місто, яке також виконує роль життєво важливих воріт до Мекки, розташованого на морському торговому шляху, що з'єднує Середземне море з Індією, Аравійським півостровом та південно-східною Азією.

Місто лежить уздовж Червоного моря на захід від Мекки. Основне значення Джедди в історії полягає в тому, що вона являла собою порт Мекки і, таким чином, була місцем, де більшість мусульманських паломників висаджувалися під час подорожі до священних міст Мекки та Медіни. Місто фактично зобов'язане своїм комерційним засадам халіфу Утману, який у 646 р. зробив його портом для мусульманських паломників, які перетинають Червоне море. З часом, місто перетворилось на процвітаючий мультикультурний центр, оскільки мандрівники, які їздили на паломництво, приносили із собою нові культури та товари. Таким чином, порт перетворився на торговельний пункт для рису та спецій, бавовни та шовку, парфумів та дорогоцінних металів, а також став дуже бажаним містом в очах держав, які бажали контролювати торгівлю через Червоне море. Включена до халіфату Фатімідів у X ст., Джедда отримала вигоду від торгових відносин, які стали можливими завдяки політичній мережі, яка поширювалася на Далекий Схід. Згодом під владою султанату Мамлюків з 13 ст. місто відіграло життєво важливу роль у відбитті нападів португальців, які мали на меті розширити свій контроль над Червоним морем. У старому місті Джедда, яке датується цим періодом, залишилось кладовище португальських моряків. У 1517 році місто перейшло під контроль Османської імперії, яка укріпила міські стіни та посилила захист від нападу морем.

У межах цієї оборонної стіни старе місто Джедда було розділене на райони, або Харас, де бізнес та торгівля зосереджувались навколо традиційних суків (з

араб. «торгова частина та комерційний центр міста», «ринок»), або ринкових місць. У старому місті Джедда також є ряд історичних мечетей, що датуються 7 ст. нашої ери. У 1916 р. Джедда та її турецькі гарнізони здалися британським військам. Потім місто входило до складу королівства Хіджаз до 1925 р., коли його захопив Ібн Сауд. У Джеддійському договорі 1927 р. британці визнали суверенітет Саудівської Аравії над регіонами Хеджаз і Найд. Зрештою Джедда була включена до складу Саудівської Аравії. У 1947 р. міські стіни були зруйновані, а за ними швидко розпочалося розширення. Місто бере свою назву (що означає "прородиця" або "бабуся") від місця, де знаходиться відома могила Єви, яка була зруйнована в 1928 р. урядом Саудівської Аравії, який через схильності до ваххабічних вчень трактували це як заохочення до ідолопоклонства.

Після Другої світової війни Джедда була повністю модернізована та розширена завдяки новому багатству, одержаному Саудівською Аравією за рахунок нафтових роялті. Його гавань була поглиблена та збільшена для розміщення великих суден, а на початку 1970-х років була побудована установка для опріснення води, яка вважалася найбільшою у світі на момент її завершення. Економіка міста, колись залежала від витрат паломників та риболовлі, була диверсифікована, включаючи сталеплавильні заводи, нафтопереробні заводи та виробництво цементу, одягу та кераміки. Серед інших видів діяльності – вирощування худоби, молочне виробництво та багато дрібних галузей промисловості. Одне з найбільших міст і найжвавіших морських портів Саудівської Аравії, Джедда було дипломатичною столицею країни, де знаходилось міністерство закордонних справ Саудівської Аравії, посольства та місії іноземних урядів, перш ніж вони були передані в саудівську столицю Ер-Ріяд в середині 1980-х. Сьогодні історію торгівлі, паломництва та обміну Джедди можна побачити у відмітних архітектурних традиціях, що характеризують місто, поєднуючи традиції прибережного будівництва Червоного моря з привезеними паломниками традиціями. У Джедді вищу освіту в галузі економіки та управління пропонує Університет короля Абдула Азіза, заснований в 1967 році. Через

Джедду проходять шосе до Мекки та Медіни та знаходиться міжнародний аеропорт короля Абдула Азіза.

Місто Ер-Ріяд. місто і столиця Саудівської Аравії. Назва міста означає «сади», «луки», названі так за природну родючість, що забезпечується його розташуванням на стику Вадіс Шаніфа та Аль-Банан. Вражаючий вигляд Ер-Ріяду з повітря, осяяного ввечері міськими вогнями, нагадує луки; яскраве море вогнів серед пустелі, виглядають ніби квітники серед її темних контурів.

Мало яких міст у світі трансформувалися так швидко, як Ер-Ріяд, який з невеликого укріпленого пустельного селища в 17 ст. перетворився на сучасний мегаполіс з кількома мільйонами жителів у 20 ст.

Життя в Ер-Ріяді зосереджено навколо понад 4000 мечетей міста та його численних торгових центрів. Центральне ядро міста та численні суки (ринки) залучають інтенсивний пішохідний рух, підкреслюючи інтенсивне відчуття життєвої сили міста. Як жителі великого міста в основному мусульманської країни, мешканці Ер-Ріяду дотримуються ряду соціальних норм, які включають сегрегацію статей та необхідність захисту приватного життя сім'ї. Рекреаційні заходи часто є сімейною справою, і великі публічні зібрання в основному обмежуються обслуговуючими особами чоловічої статі.

Будучи столицею країни, Ер-Ріяд приймає численні урядові міністерства та штаби державних служб, що робить державний сектор найбільшим роботодавцем міста. Уряд зайняв більше третини міської робочої сили і є джерелом приблизно половини всього виробництва товарів і послуг в Ер-Ріяді. На саудівців припадає понад дев'ять десятих загальної кількості державних службовців – суттєвий контраст з деякими іншими секторами зайнятості, в яких переважають іноземні працівники. У приватному секторі більше двох п'ятих робочої сили зайнято у сферах послуг, близько однієї четвертої – у будівництві, більше однієї п'ятої в торгівлі та близько однієї десятої в промисловості.

Ер-Ріяд є важливим фінансовим, діловим та виробничим центром. У місті знаходиться штаб-квартири ряду банків, включаючи центральний банк Саудівської Аравії та кілька національних банків; там також знаходяться численні

приватні компанії, і кожна публічно котирувана компанія за законом змушена мати офіс у місті. Близько третини заводів країни розташовані в Ер-Ріяді, виробляючи машини, обладнання, металургійні вироби, хімікати, будівельні матеріали, продукти харчування, текстиль, меблі та публікації.

Ер-Ріяд був обраний ЮНЕСКО культурною столицею арабських країн у 2000 році. У місті є численні культурні центри. Серед них – історичний центр короля Абда аль-Азіза – колекція відреставрованих будівель, включаючи мечеть, бібліотеку та конференц-зал. Центр, створений на території старовинного комплексу королівських палаців, був розроблений для відображення історії заснування та розвитку королівства та історії Аравійського півострова. Місто прикрашає безліч площ, ринків та громадських парків, а ресторанів, що пропонують страви арабської та різноманітної інтернаціональної кухні, тощо.

Ер-Ріяд середини 17 ст. був описаний як невелике укріплене селище. Ваді (сухі долини з крутими схилами) зіграли значну роль у формуванні початкового місця розташування та планування поселення: наявність води та родючої землі в ваді сприяло вирощуванню фініків та інших сільськогосподарських культур. У 1824 р. Ер-Ріяд був обраний столицею династії Саудитів, і він залишався центром правління Сауда до 1881 р. У 1902 р. Ібн Садуд відновив контроль над своєю сім'єю і використав місто, як центр для завоювання Аравії, яке він завершив до 1930 р. Коли в 1932 р. Було проголошено незалежність об'єднаного Королівства Саудівська Аравія, Ер-Ріяд було визначено столицею.

Фізична структура Ер-Ріяду зазнала суттєвих змін із самого початку її існування. У 1920 р. місто займало площу менше половини квадратної милі (1 квадратний км) і було оточене стінами, всередині яких знаходилась центральна мечеть, сук, будинки та палаци. До 1930-х років в Ер-Ріяді проживало менше 30 000 жителів, місто все ще було замкнене укріпленими стінами. Однак до кінця 40-х років значна частина міської стіни була зруйнована, а міський район виріс приблизно до 2 квадратних миль (5 квадратних км) з населенням 83 000. Багато моделей раннього фізичного розвитку Ер-Ріяду – включаючи вузькі вулички, внутрішні дворики, чітко окреслені простори та громаду, структуровану навколо

місцевої мечеті – мали багато спільного з традиційними ісламськими містами на Близькому Сході.

Фортеця Аль-Масмак (м. Ер-Ріяд). 14 січня 1902 р. вночі гарнізон всередині фортеці Масмак спав, коли сили Абдулазіза бен Абдул Рахмана бен Файсала Аль Сауда звогрилися. Захопивши фортецю зненацька, Абдулазіз захопив форт і взяв під контроль Ер-Ріяд, його батьківщину після проживання в еміграції в Кувейті. З цієї фортеці Абдулазіз Аль Сауд підкорив і об'єднав різні королівства і провінції, що складають сучасне Королівство Саудівська Аравія [44].

Форт з глини та цегли був побудований приблизно в 1865 р. принцом Ер-Ріада Абдулрахманом ібн Сулейманом ібн Дабааном за правління Мохаммеда ібн Абдулли ібн Рашида (1289–1315 рр.). Форт використовувався королем Абдулазізом з 1902 по 1938 рік, поки не був побудований новий палац. Уряд Саудівської Аравії здійснив ряд реконструкцій у 1980-х роках в рамках спроб відновити та зберегти артефакти, важливі для історії Саудівської Аравії.

Відвідувачі заходять у форт з відкритої площі та через ворота пальмових дерев. У дверях є отвір, який називається аль-Хоха, просто достатньо великий, щоб проходила одна людина, оборонний захід. Усередині форту розміщена колекція історичних артефактів, включаючи гармати, що використовувались під час штурму, а також діючий колодязь. Як і у будь-якій важливій будівлі, у форті розміщена невеличка мечеть для мешканців.

Гора Аль-Кара. З захоплюючої вершини гори Аль-Кара арабські переклади топонімів навколишнього регіону вносять нове значення. Аль Ахса, назва губернаторства, означає «бурмотіння потоків», а Хофуф, назва головного міста, перекладається як «свистячий вітер».

Нагородою за досягнення вершини є не лише спекотний порив, але й приголомшливий погляд на найбільший у світі оазис.

За 25 хвилин їзди на схід від Аль-Хофуфа до національного парку Аль-Ахса можна знайти село Аль-Кара і його гору, але це помітно ще задовго до прибуття.

Пік піднімається на 75 метрів над рівнем вулиці – і на 205 метрів над рівнем моря – але не вимагає великих зусиль, щоб дістатися до вершини.

Тим не менше слід бути обережними, піднімаючись на будь-яку частину гори, досвідчений гід зможе безпечно прокласти шлях – або знайти більш відокремлені стежки. Варто спілкуватись зі співробітниками на місці, які будуть вкажуть оптимальний шлях для підйому на вершину.

Гора Аль-Кара розташована на східному краю плато Шадкам, яке зв'язує Кувейт та Ірак на півночі та пустелю Руб Аль-Халі на півдні. Мережа печер є результатом явища, відомого як підвітряне вивітрювання, коли вапнякова порода була створена з дощів та річок, а не з підземних вод. Це призвело до чудових грибоподібних форм гори, вузьких каньйонів та високих внутрішніх ходів.

Одна химерність печер – це те, як високі стіни, прохолодний вапняк та тихий вітерець поєднуються для регулювання температури – роблячи ці каверни прохолодними влітку, та теплими взимку. Ця вигідна химерність гарантує, що печери є популярною туристичною визначною пам'яткою протягом усього року, не кажучи вже про точку спостереження за птахами під час міграційного сезону з євразійськими одудами, поїдачами бджіл, та солов'ями.

Нещодавно було зроблено ремонт, щоб зробити печери більш доступними, включаючи освітлення та мощення, в той час як музей «Країна цивілізацій» чудово розповідає про давню історію району. Місцеві легенди включають роль гори, у житті короля Ділмуна, пророка Ібрагіма, а різьблені споруди, що стосуються історії Адама, можна знайти ззовні.

В іншому місці на території знаходиться мечеть, кафе та сувенірний магазин, де для зручностей створено доступність для осіб з інвалідністю в декількох зонах. Комплекс відкривається о 8 щоранку, зачинається о 21:00 в робочі дні та 22:00 у вихідні. Вхід становить близько 13,32 доларів США.

Відвідувачам слід пам'ятати, що потрібно мати із собою сонцезахисні окуляри, адже печери захищають від сонця, але на поверхні мало областей для тіні. Скеля відображає сяюче сонце, як блиск, створюючи білу ауру, яка лише додає загадковості гори.

Аль-Ула. Протягом тисяч років північно-західна Саудівська Аравія приймала людей, які приїздили скористатися великими ресурсами, що пропонуються її родючими оазисами [64].

Аль-Ула і є життєво важливим перехрестям на знаменитих шляхах торгівлі прянощами, що пролягали з півдня Аравії, через північ в Єгипет і далі. З оазисами, що розкидані територією, місцевість Аль-Ула пропонувала вкрай необхідний перепочинок для втомлених мандрівників, ставши популярним місцем для відпочинку та спілкування.

Аль-Ула також була столицею древніх царств Дадан і Ліхян, які контролювали караванну торгівлю. Місце Гегра було головним південним містом Набатейського царства, відомим своїми вражаючими монументальними гробницями. Сьогодні Старе місто Аль-Ула – це лабіринт вулиць, з вузькими проходами між скелями, що наче створені як оборонна стіна, і, здавалося б, побудовані над древнім поселенням.

Це унікальний простір, де драматичні скелясті утворення та засипані піском дюни знаходяться разом з археологічними руїнами, що демонструють життя древніх культур, які будували тут міста.

Джебель Фіхрайн. Не офіційно називають – Край Світу, що дуже влучно. Дестинація досягається звивистими пустельними стежками, що проходять вздовж хребта ескарпу Тувайка, з цього вражаючого місця відкривається безперервний вид на долину та на горизонт, все це на краю чистого обриву. Ці надзвичайно драматичні краєвиди принесли цій місцевості прізвисько та допомогли перетворити його на одне з найпопулярніших туристичних напрямків Ер-Ріяду.

Край Світу, або Джебель Фіхрайн, як її ще називають, знаходиться на відстані приблизно 90 км від столиці Саудівської Аравії та приблизно за 90 хвилин їзди. Він утворює частину величезних скель Тувайк, які простягаються на понад 600 км через центральну частину Саудівської Аравії, і колись не виходили на стародавній торговий шлях, який використовувався для перетину Аравійського півострова з Ємену в Левант і Персію.

Туристи можуть обирати з різних маршрутів, щоб дістатися до вершини, але з пересіченою місцевістю, крутими підйомами та пухким гравієм рекомендується гарне взуття для прогулянок. Під час проїзду шляхом стежте за скам'янілостями – це ті пережитки, що лишилися з часів коли регіон був частиною океанічного дна, а також за верблюдами та залишками русел річок, що перетинають долину внизу.

Як правило, аби дібратись до краю скелі потрібно від 15 до 30 хвилин, однак на шляху є безліч можливостей зупинитися і насолодитися краєвидом. Виїзд з місця закривається о 18:00, тож необхідно переконатися, що залишилось достатньо часу для зворотного проїзду додому, або, натомість, можна обрати ніч кемпінгу в долині Акації та насолоджуватись атмосферним заходом сонця.

Щоб дістатися сюди, потрібен позашляховик з хорошим GPS, і в ідеалі як частина більшої групи автомобілів. Крім того, кілька провідних туристичних компаній пропонують одноденні екскурсії до місця, включаючи можливість таборувати на ніч. Найкращий час для відвідування – у прохолодні зимові місяці, коли небо чисте, а температури більш керовані.

Селище Ушайкер. Регіон Найд – область, де менші міста та села простягаються вздовж долин та джерел води [68]. На місцеву архітектуру вплинули переважно жаркі та сухі кліматичні умови, а також суворі соціально-культурні традиції. Житла були тісно скупчені та розділені вузькими внутрішніми звивистими дорогами, щоб забезпечити постійну тінь. Будинки, як правило, були двоповерховими, побудованими навколо відкритого центрального подвір'я та пов'язаних між собою вулиць коридору. Поширеними будівельними матеріалами були грязьова цегла, камінь, вапняна штукатурка та деревина.

Тисячі років грязьові будинки представляли практичну мудрість і духовність людей, особливо тих, що живуть у пустельних регіонах, які навчились використовувати місцеві матеріали для будівництва будинків, що відповідають екологічним та культурним умовам, в яких вони жили. Як приклад дослідження, центральний регіон Саудівської Аравії демонструє традиції земної архітектури, унікальні за стилем, культурою та стійкістю.

Ушайкер – розташоване за 200 кілометрів на північний захід від Ер-Ріада. Ушайкер, що означає "Маленька блондинка", була названа за кольором невеликого пагорба, що лежить на півночі села. Незважаючи на те, що він зроблений з червоної скелі, місцеві жителі кажуть, що в давнину арабське слово для червоного могло використовуватися і для блондинки.

Ушайкер оточений товстою стіною з масивними вежами та широкими дверима з дерева тамариска, через які відвідувачам потрібно пройти, щоб увійти в серце історичного села.

Село організоване у сім районів і має безліч пальмових гаїв та садів, чудово інтегрованих у лабіринт доріжок.

Сьогодні історичне село Ушайкер належить племені тамімів, і тут можна відвідати один з будинків губернатора Тамімів. Там жили й інші племена, такі як Аль-Шейх (сім'я Мухаммеда ібн Абдул-Вахаба) та Аль-Тані (сучасні правителі держави Катар).

Дірія. Культурна столиця Саудівської Аравії, історичне місто Дірія, демонструє 300-річну автентичну культуру та історію Саудівської Аравії, надаючи унікальний досвід спадковості, вивчення нового, світового класу та пропозиції щодо проживання, включаючи покупки, розваги та вечери [49].

Розташований всього за 15 хвилин на північний захід від центру міста Ер-Ріад, Дірія перетворюється на одне з найвизначніших місць історичної спадщини у світі.

Дірія, місце народження першої саудівської області, історичне перехрестя паломників і торговців, а також місце однієї з найамбітніших із спадщин королівства. Місто вигнуте вздовж околиць Ер-Ріаду і сформоване на оазисі, що вилився з берегів Ваді Ханіфи, в мурованих цегляних стінах Дірії колись розміщувалося процвітаюче пустельне місто, яке було центром культури і торгівлі. Його район Ат-Турайф, первинний квартал, позначений цитаделлю району, був початковим місцем влади для родини Аль-Сауд у королівстві. У 1745 році місто було названо столицею країни, що заклало основу того, що згодом стане об'єднаною Саудівською Аравією.

Дірія впала наприкінці 1818 року наприкінці ваххабітської війни, а наступником столиці країни став наступний населений пункт Ер-Ріяд. Ат-Турайф, внесений до списку Світової спадщини ЮНЕСКО – знакове місто з мурованої цегли, Першого будинку родини Аль-Сауд і столиця Першої Саудівської держави; збережені та відновлені для майбутніх поколінь.

Руїни Ат-Турайфа були внесені в список об'єктів спадщини ЮНЕСКО в 2010 році, і з тих пір ця територія була предметом кропіткого планового відновлення, спрямованого на повернення її історичної спадщини до життя. Роботи в Дірії все ще тривають, є багато багатих на спадщину місць, які є відкритими для громадськості.

Поєднуючи традиційну архітектурну типологію Найді та новий урбанізм, сучасна Дірія стане місцем, яке емоційно пов'язує відвідувачів та мешканців, просуваючи та відзначаючи багату спадщину дестинації, розкриваючи витoki сучасної Саудівської Аравії та духовні цінності, в яких вона корениться.

Аль Ахса (оазис). Пустельний оазис тінистих пальмових гаїв і кришталево чистих джерел. На сході Аравійського півострова оазис Аль-Ахса є серійною власністю, що включає сади, канали, джерела, криниці та дренажне озеро, а також історичні будівлі, міську тканину та археологічні розкопки [42]. Вони представляють сліди постійного заселення людей у регіоні Перської затоки від неоліту до наших днів, як це видно з решти історичних фортець, мечетей, колодязів, каналів та інших систем управління водними ресурсами. Зі своїми 2,5 мільйонами фінікових пальм – це найбільший оазис у світі [43]. Аль-Ахса – це також унікальний геокультурний ландшафт і винятковий приклад взаємодії людини з навколишнім середовищем.

Протягом тисячоліть родюча земля цього регіону зробила його центром для торговців та караванів, які перетинали давні торгові шляхи регіону, налагоджуючи зв'язки через Аравійський півострів та за його межами, і забезпечуючи зупинку для ранніх паломників на шляху до Мекки.

Зараз об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО – адже має численні археологічні пам'ятки міста, на яких простежуються сліди заселення людей аж до епохи

неоліту – оазис Аль–Ахса швидко набуває популярності як одне з найбільш захоплюючих туристичних напрямків Саудівської Аравії.

Селище Ріджал Альма. У південній частині Саудівської Аравії та неподалік від кордону з Єменом знаходиться невелике село Ріджал Алмаа (назва міст буквально означає «Найяскравіші чоловіки»).

Незабаром цей об'єкт стане об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (зараз знаходиться на попередньому переліку) та буде із найважливіших в історичному відношенні селищ на Близькому Сході.

Колись Ріджал Алмаа був важливою зупинкою для тих, хто подорожував з Ємену до священних міст Мекки та Медіни в Саудівській Аравії. І разом з цим Ріджал Алмаа був комерційним торговим центром у регіоні з товарами, такими як їжа, зерно, предмети побуту, спеції, парфуми, ювелірні вироби та інші, що надходять з далеких куточків світу, включаючи Індію, Єгипет, Ємен, європейські країни та Африканські країни вздовж узбережжя Червоного моря, такі як Джибуті, Еритрея та Ефіопія, і навіть продукція з Японії та Китаю у Східній Азії. Ріджал Алмаа також займав важливе місце в історії Аравійського півострова, саме тут племена асірі розгромили 50-тисячну армію османів і змусили їх підписати договір про надання незалежності Асіра від Османської імперії в 1825 році. Ця угода була першою у своєму роді на Аравійському півострові.

Взагалі, Королівство Саудівська Аравія славиться своєю типовою арабською традиційною архітектурою, яку можна знайти по всій країні, кожен регіон має свої особливості. Але коли мова заходить про саудівську традиційну архітектуру, перше, що спадає на думку, – це чарівні та колоритні будинки Ріджал Альми. Слава цього села пов'язана не тільки з приголомшливими пейзажами, які воно пропонує, а й з важливою роллю, яку воно відіграло в історії регіону. Описуючи географію району, не можливо оминати увагою клімат, який набагато приємніший, ніж в іншій частині країни з прохолодною температурою та більш вологим кліматом.

Ваді аль-Діса. Розташована на південний захід від міста Табук, Ваді аль-Діса – долина, з якої відкривається приголомшливий вид на гірську місцевість та

проточні джерела. Ваді Аль-Діса в регіоні Табук є однією з найвідоміших долин Королівства і однією з найвизначніших природних туристичних визначних пам'яток регіону. Він також відомий як Ваді Аль-Хабак, Тамар Аль-Набк, Ваді Дама і Ваді Карар.

Долина розташована приблизно в 220 км на південь від міста Табук. Він проникає в гори у формі стовпа, під якими знайдено найрізноманітніші дерева, включаючи пальми, базилік та цитрусові дерева.

По краях долини вражають червоні гори. У долині також є територія, відома як Блакитне око, в яку ллється вода з різних джерел. Одне з джерел у центрі долини має невідоме джерело і витікає із скелястої плями. Вода славиться своєю чистотою та свіжістю.

Протягом усього року погода в долині м'яка, що робить її ідеальним місцем для вирощування сільськогосподарських культур, включаючи крушину – з якої люди роблять варення, тощо. Не дивно, що район був обраний Саудівським туристичним управлінням (СТА) як одне з найпопулярніших місць для свого саудівського зимового сезону.

Королівський центр (Ер-Ріяд). Найвища будівля в Саудівській Аравії у 2000-х роках, змішана вежа Центру Королівства демонструє унікальний дизайн, вибраний символізувати місто Ер-Ріяд: проста еліптична вежа, увінчана криволінійним отвором, де обсерваторійний міст довжиною 200 футів охоплює перевернуту контактна арка. Вражаючий трикутний отвір видно майже з усіх частин столиці Саудівської Аравії [53].

Центр Королівства розташований у самому центрі престижного торгового району Ер-Ріяд Аль-Олая. Ділянка проекту займає площу приблизно 96 000 м². Розробка об'єднує багатоцільове використання, згруповане у три основні компоненти: вежа висотою 300 метрів, трирівневий Подіум та парковка на нижчому рівні для 3200 автомобілів та службових приміщень [54].

Башта має чотири входи, які розділяють основні приміщення всередині: 13 поверхів офісних приміщень внизу (включаючи п'ятиповерховий вестибюль атриуму та бізнес-центр на 14 поверсі), 10-поверховий готель Four Seasons над

офісами, п'ять рівнів розкішних квартир, а також штаб-квартира холдингової компанії Kingdom на 30-му поверсі трохи нижче перевернутої арки.

Фінальною особливістю вежі є оглядова галерея на перехресному мосту, на самій вершині параболічного отвору вежі, звідки відкривається необмежений вид на місто Ер-Ріяд у всіх напрямках.

Вежа включає сучасні будівельні системи та енергоефективний тепловий накопичувач охолоджувальної води.

Подіум завершує симетрію двома бічними крилами:

Східний Подіум розміщує торговий центр площею 57 000 м² на 3 рівнях. До торгового центру входять універмаги, а також численні роздрібні магазини та фудкорт.

На західному Подіумі розміщений двоповерховий весільний та конференц-зал площею 4 400 м² на 1200 осіб з усіма допоміжними приміщеннями, такими як приватні кімнати для переговорів, королівські люкси, спеціалізовані ресторани, на додаток до супутніх приміщень готелю. Також є спортивні споруди (тенісні корти та корти для сквошу) та відкритий басейн.

Отже, на території Королівства знаходяться безліч унікальних пам'яток, що досі мало досліджені і часто не користуються популярністю на світовій туристичній арені через закритість країни. Дестинації варіюються від природних до архітектурних, та від історичних до сучасних. Диверсифікація пропозиції в майбутньому має позитивно впливати на відвідуваність пам'яток, адже усі вони абсолютно різні, а тому і зацікавлять більшу кількість потенційних туристів.

3.2. Характеристика проблем і перспектив розвитку галузі туризму королівства Саудівська Аравія

У 2016 році Саудівська Аравія потрапила в центр світової уваги, представивши свою амбітну програму реформ під назвою «Vision 2030». Програма була створена в результаті пошуку альтернативних шляхів, що ведуть до процвітання країни і мають здивувати світ. Програма націлена на структурну перебудову економіки країни, що дозволяє знизити її історично високу залежність

від нафти за рахунок зміни джерел доходів Королівства, а також принципів витрачання та управління його колосальними ресурсами. Програма спирається на детальні плани дій з розвитку охорони здоров'я, освіти, інфраструктури, рекреаційної сфери і туризму. , які поступово почали втілюватися в життя, викликавши сенсаційні інституційні зміни в країні, відомій своєю обережністю і неквапливістю.

В результаті моніторингу шляхів збагачення країни виявилося, що Королівство має багатий туристичний потенціал. Кікстартовий туризм (kick start – поліпшити, запустити в оновленій версії) – одна з головних тем глобальної програми реформ «Бачення Саудівської Аравії 2030» («Vision 2030») [55]. Програма від принца Мухаммеда бен Салмана покликана підготувати найбільшу арабську економіку до епохи після нафти. Так, ненафтові надходження мали вирости в 6 разів – із \$43,5 млрд. до \$267 млрд., а ненафтовий експорт – з 16% ВВП до 50%. Планувалося, що до 2030 року кількість тих, хто приїздить на хадж щорічно, виросте з 8 до 80 млн., а число паломників, які роблять умру, – до 15 млн. 2020 року та до 30 млн. у 2030-му. Для цього потрібно спорудити багато об'єктів інфраструктури, наприклад нові аеропорти. За оцінками експертів, для стимулювання туризму необхідно близько \$67 млрд. інвестицій. Зокрема, виникла необхідність побудувати 500 тис. нових готельних номерів. Отож, до 2030-го влада має намір збільшити туристичний потік до 100 млн. візитів на рік.

На тлі падіння цін на нафту уряд сподівався, що туризм забезпечить до 10% ВВП до 2030 року порівняно з 3% на той момент. Відповідно до програми, очікувалось, що в сфері туризму буде створено близько мільйона робочих місць, що допоможе боротися з високим безробіттям серед молоді.

Під час презентації стратегії у квітні 2016 році принц Мухаммед бен Салман стверджував, що вже в 2020 році країна «зможе жити без нафти» і неважливо, яка буде ціна на «чорне золото», але у 2020 році пандемія COVID-19 створила безпрецедентну кризу, практично паралізувавши світову економіку. Тому пріоритети саудівського уряду, всупереч колишнім гучним заявам, змінилися.

Не зважаючи на все, потрібно відмітити, що за роки існування «Бачення 2030» дійсно дещо з запланованих реформ вдалось втілити у життя [59]. До 2019 року в'їзд іноземців до Саудівської Аравії був можливим лише з метою здійснення хаджу, а також з особистою або діловою метою, для підтвердження яких була необхідна велика кількість документів, а також свідоцтво від громадян країни. У 2019 році Саудівська Аравія спростила отримання туристичних віз громадянам 49-ти держав, зокрема й українцям. Організацією потоків паломників займається спеціально створене Міністерство по справам паломників. У 2000 р. була створена Верховна комісія по туризму і старожитностям Королівства Саудівська Аравія.

Основними завданнями комісії з туризму та старожитностей є визначення напрямів та стратегії розвитку туризму, що враховує специфіку країни як колиски ісламу, оцінку туристичних ресурсів країни, вивчення її географічних особливостей, аналіз цільових ринків, а також розробку стандартів туристичної діяльності в країні. Комісією розроблені спеціальні правила поведінки іноземних туристів у країні, що враховують національні та релігійні особливості Саудівської Аравії. Вони виходять з того, що релігія відіграє визначну роль у житті саудівського суспільства, тому повне та безперечне дотримання релігійних вимог та поважання релігії громадян країни є основним для туристів. Поряд з особливими правилами поведінки та одягу, важливим є необхідність отримувати дозвіл на фотографування людей та інших об'єктів. За участі Комісії з туризму та старожитностям внесені зміни у правила отримання віз на в'їзд до країни. Введені короткотермінові візи, що поділяються на туристичні, ділові та гостьові - в залежності від мети поїздки до країни. Особливий тип віз представляють візи, що видаються паломникам, які прибувають для здійснення хаджу.

Суттєво зросла чисельність зайнятих в туризмі громадян Саудівської Аравії. Саме громадяни країни займають керівні посади на підприємствах туристичної індустрії (керівники туристичних агентств, власники готелів) або у ключових галузях (наприклад, в авіаперевезеннях). У туристичному секторі, як і в більшості галузей господарства, зайняті трудові мігранти, переважно з азійських

та африканських країн. Уряд країни разом із Комісією з туризму та старожитностей продовжує втілювати курс на «саудизацію» туризму, що передбачає зростання зайнятості громадян країни, в першу чергу, молоді, в туризмі.

Тип розміщення, що використовують туристи під час поїздки, відрізняється в залежності від мети подорожі. Як основний тип розміщення туристів в Саудівській Аравії використовуються готелі. Загальна кількість готелів в країні сягає 1140, кількість кімнат в них становила – 102 305. Більшість готелів розташовані в Мецці (58,2 % від загального числа), Медині (17,2 %) та столиці країни Ер-Ріяді (7,9 %). Окрім готелів, в країні активно використовуються такі засоби розміщення як мебльовані апартаменти, число яких досягло 4423, а загальна кількість кімнат в них – 101 536. Середній показник заповнюваності кімнат в готелях підвищився з 50,6 % до 54,6 % . Необхідно зазначити, що за останні роки спостерігається зростання в Саудівській Аравії кількості готелів, які належать великим світовим готельним мережам (HolidayInn, Intercontinental, Best Western Hotels, Sheraton, Radisson та ін.) Свої готелі світові готельні мережі відкрили в Мецці (об'єдналися у потужний готельний комплекс Абрадж-эль-Бейт) та у Медині [58].

Потенціал сектора мусульманських подорожей впливає на розвиток індустрії гостинності в цілому, тому стає важливим в першу чергу адаптувати засоби розміщення до цього ринку та мати можливість задовольнити халяльні потреби туристів. На основі рейтингу GTMI та аналізу ісламських ресурсів (форуми, соціальні мережі) визначені основні вимоги мусульман до відпочинку за шариатом. До основних вимог мусульманських мандрівників до готелів відносять:

- наявність халяльних ресторанів;
- широкий асортимент безалкогольних напоїв;
- окремі СПА, басейни, фітнес-зали для чоловіків та жінок;
- можливість здійснити намаз (мечеті, молельні кімнати);
- дрес-код персоналу;
- молитовна атрибутика;

- відповідний інтер'єр номерів.

На території Саудівської Аравії розташовано близько 70 музеїв. Окрім музеїв, в країні багато пам'яток культурно-історичної спадщини різноманітної тематики:

- пам'ятки архітектурної спадщини;
- традиційні звичаї та цінності;
- місця, присвячені історії ісламу;
- місця, пов'язані з історією країни;
- традиційні народні промисли.

Саудівська Аравія в останні роки проводила активну політику з включення своїх культурно-історичних об'єктів до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Туристична адміністрація країни швидко усвідомила, що наявність на території країни пам'яток такого рангу є гарантією високого значення такого об'єкту для історії та культури країни.

У 2009 р. до списку ЮНЕСКО було внесено археологічний об'єкт Аль-Хіджр – набатейське місто Мадаін Саліх, розташоване в 300 км на північ від Медини, аналогічне Петрі в Йорданії. У 2010 р. до числа об'єктів ЮНЕСКО долучили місто Дірайя, що розташоване в 30 км від Ер-Ріада – першу столицю династії Саудів. На сесії ЮНЕСКО у липні 2011 р. включено центр історичного міста Джедди до об'єктів Всесвітньої культурної спадщини як пам'ятка, що найбільш вдало демонструє особливості традиційної для Саудівської Аравії міської архітектури. Необхідно зазначити, що включення до Списку ЮНЕСКО пам'яток Мекки і Медини не розглядається. Вони не відносяться до туристичних об'єктів та продовжують залишатися повністю закритими для не мусульман. Аналіз розподілу іноземних туристів за регіонами країни свідчить, що половина туристичного потоку спрямована до Мекки, значна частина відвідувачів спрямована на провінцію Еш-Шаркійя (східна область країни, яка виходить на узбережжя Перської затоки, адміністративний центр – Дамам), а також провінції Ер-Ріад та Медину.

В Саудівській Аравії, орієнтованій на диверсифікацію туристичної діяльності, почали активно розвивати такі види туризму як:

- купально-пляжний відпочинок. Із заходу Саудівська Аравія омивається Червоним морем, зі сходу - Перською затокою, так що пляжів багато, пісок чистий і м'який, вода тепла і прозора. Ось тільки місцеві плавають і засмагають прямо в одязі або мусульманських купальних костюмах, більше нагадують скафандри, і іноземцям викриватися теж не можна. Чоловікам слід залишатися в майках і шортах, жінкам потрібні ті ж закриті купальники. Виняток – деякі пляжі при готелях на Червоному морі, де допустимий роздільний купальний одяг. Яскравий приклад – Корел Резорт на острові Фарасан з відокремленими бухтами, європеїзованими готелями і ресторанами з міжнародною кухнею. Найвідоміші курорти зосереджені на березі Червоного моря. Янбу-ель-Бахр в однойменному місті – один з найбільш доглянутих в країні, з фотогенічними пальмами, дитячими майданчиками, шезлонгами і парасольками. На Сільвер-Сендс в Джедді пускають тільки за паспортом, проте є всі умови для відпочинку з сім'єю: ігрові зони, прокат інвентарю, душові з прісною водою. Шанувальникам усамітнення краще вибрати дикий пляж Хакль з мальовничими дюнами, кам'янистими скелями і красивою панорамою на Синайські гори – Єгипет прямо навпроти. На узбережжі Перської затоки популярні Аль-Фанатір-Біч в Ель-Джубайль з упорядкованою територією, піцеріями і безкоштовним інтернетом, Аквір-Біч в Ель-Хуфуфе з альтанками, зручностями і кришталевої водою. А Хальфа-Мун-Бей в Ель-Хубар, який отримав назву за форму півмісяця, тягне адептів активного відпочинку, до послуг яких – яхти, водні лижі і скутери, риболовля і парасейлінг.

- Шопінг та розваги. У Саудівській Аравії майже немає кінотеатрів, зовсім немає барів з алкоголем, нічних клубів, казино та інших західних веселощів. Можливо, тому тут так люблять шопінг. По всій країні розкидані колоритні ринки з незліченними прикрасами, ремісничими виробами і антикваріатом, але не менш популярні і сучасні торгові центри з елітною і демократичною продукцією. Торгуватися можна скрізь, крім великих супермаркетів: ціну часом збивають на 30-40%, перетворюючи переговори в захоплюючу гру. У багатьох магазинах діє

система знижок, а й їх можна збільшити після диспуту з продавцем. В Ер-Ріяді варто заглянути на ринок «Аль-Тумайрі» з товарами в національному стилі, в Джедді – на знаменитий «Ель-Алаві», в Медині – на критий «Тайба». На прилавках знайдуться цікаві прикраси, багато декорованих видань Корану, традиційні хустки-арафатки, здатні перетворитися на модний аксесуар. Про поїздку туристу будуть нагадувати вигнуті кинджали, джезви для кави, строкаті килимки і подушки, аромамасла з натуральних інгредієнтів, шкіряні сандалі і прикраси з химерними орнаментами і арабською в'яззю. Кращі гастрономічні сувеніри – рахат-лукум, шербет, пахлава, сушені фрукти, набори прянощів, верблюже молоко в герметичних упаковках. Наймодніший торговий центр – столичний «Аль-Файзалія» з бутиками люксових брендів, фудкорти і зонами відпочинку, а найбільший – «Молл Аравії» в Джидді. У хмарочосі Бурдж Аль-Мамляка є справжнє «Жіноче царство» – вхід чоловікам заборонений. Підлітки віддають перевагу «Аль-Басатін», шанувальники стильних аксесуарів – «Джидду Інтернейшнл», мас-маркет представлений в «Панорамі». Магазины, як правило, відкриті з 9:00 до 20:00 (під час Рамадану – з 20:00 до 01:00), 13: 00-16: 30 – обідня перерва, п'ятниця – вихідний. Багато торгових закладів не мають чіткого графіка

- Види спорту. Аравійське узбережжя Червоного моря – ідеальний напрямок для дайверів і снорклерів. У тутешніх водах близько 2000 видів коралів (в тому числі і рідкісні чорні), різнокольорові «сади» простягаються на 1800 км. Через те, що країна довго залишалася закритою для туристів, рифи практично недоторкані і радують первозданною красою. Тут мешкають дельфіни, горбаті кити, мурени, морські їжаки, акули і всілякі глибоководні риби, на дні покояться затонулі кораблі, печери і каньйони ваблять секретами. Кращий час для занурень – осінь і весна: дощів мало, повітря не дуже розжарений, температура води – +25 ... + 28 ° С, видимість – до 30 м.

У списку найбільш популярних дайв-сайтів – кораловий риф Ала, де можна зустріти морських дияволів, кампечінських луціанів з неоноврожевою лускою, спинорогов, а головне, рифових, китових і молотоголових акул. Стіновий Редмен-

Уолл глибиною до 12 м підкоряється дайверам з будь-яким рівнем підготовки, а от Бойлер-Рек (18-45 м) – майстрам стінового, печерного і рек-дайвінгу. Сертифіковані дайв-школи відкриті в околицях Джидди і Ед-Даммама: новачкам пропонують послуги інструкторів, вправним нирцям – оренду обладнання та плавзасобів, організацію одноденних і багатоденних турів і сафарі. Навчальні курси коштують від 500 SAR, приватні тури с трансфером, спорядженням і напоями м близько 3500-4000 SAR.

- пригодницькі тури пустелею, екологічні тури (спостереження за тваринами, відвідання національних парків, ботанічні та інші маршрути);
- пішохідні маршрути у межах активного туризму (гірські, рівнинні, спелеологічні тощо);
- пізнавальний туризм .

В розрізі позитивного розвитку туризму, потрібно відмітити, що рівень злочинності в саудівській Аравії стабільно низький: в містах за безпекою ретельно стежить поліція, жителі провінції цінують спокій і дружельюбно ставляться до іноземців (якщо, звичайно, ті шанують їх звичаї). Не можна скидати з рахунків і суворість закону: за контрабанду, крадіжку, вживання алкоголю і наркотиків, азартні ігри, гомосексуальні зв'язки можуть відрубати руку, а то і зовсім позбавити голови. У Саудівській Аравії практикують обезголовлювання, розп'яття, розстріли і побиття камінням до смерті – на головних площах, з телетрансляціями. Не дивно, що місцеві не дуже охоче йдуть на злочини.

Головну небезпеку для іноземців приховують найсуворіші норми поведінки: агенти шаріатської гвардії мутавава патрулюють вулиці і затримують винних. Зустрічають в прямому сенсі по одягу: для жінок – ніяких коротких спідниць, декольте і розрізів, волосся не завадить зібрати і покрити хусткою (обов'язкового вимоги до іноземок немає, але краще не ризикувати). У громадських місцях дозволено загоряти і купатися виключно в купальниках, що закривають все тіло (роздільні бікіні допускаються лише на деяких обгороджених пляжах при готелях). Чоловікам заборонено з'являтися на публіці в шортах і з рукавами вище ліктя.

Ні в якому разі не можна обговорювати діючий політичний і релігійний лад – як мінімум, депортація забезпечена.

Одягатися в національний арабський одяг теж не варто, це може викликати загальне обурення. При цьому бедуїни часто наряджають гостей в традиційні наряди, проявляючи тим самим гостинність і повагу. Заборона на зйомку в громадських місцях скасували, але фотографувати приватну власність і перехожих можна лише з попереднього дозволу, а на військові і державні об'єкти об'єктів навіть не наводити.

Перед поїздкою слід зробити щеплення від малярії, черевного тифу, правця, дифтерії, гепатиту та сказу.

З усього вище сказаного можна зробити висновок, що Саудівська Аравія країна з величезним потенціалом, але разом з тим існує велика кількість факторів що гальмують розвиток туризму. Головна проблема держави – її закритість і консервативність, а отже впровадження нововведень часто зустрічає супротив. В контексті перспектив та розвитку туризму в Королівстві головним є розуміння культурних та релігійних норм та звичаїв. Разом з тим у країні є необхідні умови для розвитку майже усіх видів туризму: пізнавального, курортного, ділового, спортивного тощо. Стрімкий розвиток туризму обумовлений такими факторами як, зменшення впливу нафтового сектору на економіку держави, розумна сучасна політика кронпринца та значні фінансові інвестиції у туристичну сферу.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена досить своєрідній країні Близького Сходу – королівство Саудівська Аравія, країна вперше у своїй історії відкрила кордони для туристів з інших країн світу і провадить політику розширення можливостей розвитку туристичної галузі на рівні країн Близького сходу таких як ОАЕ, Саудівська Аравія, Сирія, Туреччина, Ізраїль. А саме, дана робота присвячена питанням розвитку галузі туризму у Саудівській Аравії

Висновки до підрозділів і розділів

Близький Схід – регіон з багатьма специфічними особливостями, та саме на цих особливостях побудована політика регіону, включно зі сферою туризму. Дослідження Близького Сходу в контексті туризму є не достатнім, більшість вітчизняних та іноземних вчених зацікавлені в дослідженні економічного та політичного стану Саудівської Аравії. Хоча варто відмітити, що все ж таки є вчені що займались питанням проблем та розвитку туризму в Саудівській Аравії.

В контексті Близького Сходу про Саудівську Аравію можна говорити як про країну, що до недавнього часу абсолютно не приймала участі в перегонах за першість в туристичній сфері, приймаючи лише паломників, адже країна є центром ісламу, маючи на своїй території головні його пам'ятки. Тому навіть не дивлячись на те що туризм ще нещодавно був розвинений слабо, країна приймала надзвичайно велику кількість відвідувачів з метою паломництва. Влучним прикладом є успіх в туризмі сусідніх Об'єднаних Арабських Еміратів, які досягли тієї ж мети що зараз має і Саудівська Аравія – отримати незалежність від прибутків з продажу нафти виходячи з серйозного туристичного потенціалу.

Королівство розташоване на Аравійському півострові, та займає найбільшу його частину. Через вдале географічне розташування рельєф країни диверсифікований, є піщані пляжі, гори, оазиси та пустелі, що також позитивно впливає на туризм, особливо говорячи про природні пам'ятки. Хоча існують і проблеми – головною є відсутність постійних водотоків, а отже недостатня кількість прісної води. Хоча теперішнє правління держави приділяє багато уваги проблемам екології.

Економіка Саудівської Аравії наразі повністю залежить від експорту нафти, хоча розвинені і інші сфери, так як сільськогосподарська промисловість, хімічна, харчова тощо. Варто ще раз наголосити, що Саудівська Аравія є найбільшим експортером нафти в світі, тому і рівень життя в країні, як і її прибутки є досить високими. Королівство є чи не найвпливовішою державою Близького Сходу, а з розвитком нафти ще і світу. Завдяки політиці кронпринца Саудівська Аравія отримує авторитет на світовій арені, хоча і часто виникають конфліктні ситуації зазвичай через втручання уряду Королівства в справи інших держав. Не дивлячись на прибутки країни, досі існують проблеми такі як торгівля людьми та абсолютне придушення прав і свобод жінок. Історично свій авторитет Саудівська Аравія виражала активною участю у вирішенні конфліктів на Близькому Сході, тим самим демонструючи свою владу в регіоні.

Історія Саудівської Аравії бере початок ще декілька тисячоліть до н.е., хоча головною подією в історії держави є беззаперечно створення та поширення ісламу на її території. Це і є візитівкою Саудівської Аравії. Країна була розділена на окремі королівства, і лише з часом правляча династія Саудитів спромоглася об'єднати території в одну країну, якою її можна побачити зараз.

Через вигідне розташування Королівство має достатню кількість природних пам'яток, найбільш відомими є скелясті утворення і залишки стародавньої держави (Аль-Ула), гірські рельєфи та оазиси (один з них навіть знаходиться в Списку Всесвітньою спадщини ЮНЕСКО). Не дивлячись на те, що майже вся територія вкрита пустелями, природні пам'ятки є унікальними в своєму роді і заслуговують уваги. Окрім природних існує велика кількість історичних пам'яток, звісно в силу певних обставин їх кількість поступається європейським країнам, але їх привабливість полягає в характерному арабському колориті. Цікавими з точки зору туризму могли б бути міста Мекка і Медіна, але вони відносяться до діючих релігійних об'єктів.

Головні DESTИНАЦІЇ Саудівської Аравії приділені не достатньою увагою. Усі вони розташовані на великих відстанях одна від одної, що може створювати проблеми з транспортною доступністю. Пам'ятки поділяються на природні (як

оазиси), історичні (стародавні міста та залишки укріплень), архітектурні (сучасний центр в Ріяді і історичний центр в Джедді), та ін. Зараз уряд приділяє особливу увагу розвитку туризму, а тому починають популяризувати вже існуючі об'єкти та створювати нову туристичну інфраструктуру – це головна умова збільшення туристичного попиту в державі.

Саудівська Аравія лише недавно відкрила свої кордони, а тому їх можна класифікувати як країну, що тільки починає розвиватися в туристичній сфері. Для європейських відвідувачів країна є абсолютно безпечною. Хоча і потрібно притримуватись певних норм культури та поведінки. Сфера туризму в Королівстві проходить етап становлення, тому існує достатня кількість проблем. За рахунок того, що країна щорічно приймає паломників на хадж, сфера розміщення та харчування розвинена добре, окрім того, в самій державі звикли приймати велику кількість людей, що тільки полегшує в майбутньому організацію туристичної діяльності. Головною передумовою для розвитку є, звісно, привабливі пам'ятки та бажання уряду вийти на новий рівень в контексті туристичних послуг. Відкрито кордони, створюється інфраструктура (у вигляді доріг, концертних залів, готелів, тощо), будується потужна маркетингова програма, залучаються іноземні інвестори. А отже, Саудівська Аравія з часом та за умови постійного удосконалення законодавства може стати лідером туристичних потоків на Близькому Сході.

У кваліфікаційній роботі було проведено всебічне дослідження історико-культурних туристичних ресурсів та інфраструктури туризму Саудівської Аравії, доступність та можливості подорожей європейських туристів до королівства. Для реалізації поставленої мети було дано всебічний аналіз наукових публікацій та досліджень про особливості регіону Близький Схід та зокрема про саму країну; досліджено розвиток сфери туризму королівства Саудівської Аравії; дано фізико-географічну характеристику країни та означено масштаби та основні напрямки соціально-економічного розвитку Саудівської Аравії; дано коротку історичну характеристику формування державності країни; досліджено природні та історико-культурні туристичні ресурси країни; проведено аналіз головних

дестинацій Саудівської Аравії; охарактеризовано проблеми і перспективи розвитку галузі туризму королівства Саудівська Аравія.